

REFORCEM

el

VALENCIÀ

APLICACIÓ DE
LA LLEI DE
PLURILINGÜISME

>pàg. 4

TEIXIM LLAÇOS
TROBADES 2022

>pàg. 5 i 6

100 ANYS DE
JOAN FUSTER

>pàg. 7

L'INTERÉS PER LA
LLENGUA DELS
VALENCIANS

>pàg. 16

ÈPOCA IV - Núm. 284. ABRIL 2022
SINDICAT DE TREBALLADORES I TREBALLADORS
DE L'ENSENYAMENT DEL PAÍS VALENCIÀ
(STEPV) · INTERSINDICAL VALENCIANA

REDACCIÓ:

DIRECTOR: Manel Àlamo • **CAP DE REDACCIÓ:** Clara Esteve • **CONSELL DE REDACCIÓ:** Joan Blanco, Marc Candela, Clara Esteve, Mª Carmen Gil, Alejandro López, German Nando • **REVISIÓ LINGÜÍSTICA:** Toni Soriano • **DISSENY I MAQUETACIÓ:** Joan Blanco • **IL·LUSTRACIÓ:** Manola Roig Celda • **FOTOGRAFIA I AUDIOVISUALS:** Manel Àlamo i Clara Esteve • **WEB:** Carlos Furonos • **COL·LABORACIONS:** Natxo Badenes Franch, Carles Cabrera, Núria Cadenes, Vicent Xavier Contrí, Isidre Crespo, Josep Escribano, Vicent F. García Perales, Montserrat Nadal, Maria Nebot i Calduch, Ferran Pastor, Francesc Pérez Moragón, Rosa Roig, Antoni Royo, Tudi Torró.

ADMINISTRACIÓ, REDACCIÓ I PUBLICITAT:

Juan de Mena, 18, baixos. 46008 València. Telèfon 963 919 147 · Fax 963 924 334 · allioli.stepv@intersindical.org · <https://stepv.intersindical.org> • **TIRATGE:** 21.000 exemplars · **ISSN:** 1576-0197 • **DEPÒSIT LEGAL:** V-1.454-1981 • **FRANQUEIG CONCERTAT:** 46/075

INTERINDICAL VALENCIANA

ALACANT: Glorieta P. Vicente Mogica, 5-12 · 03005 · Tel. 965 98 51 65 • **ALCOI:** Alcoleja, 5 · 03802 · Tel. 690 15 86 89 • **ALZIRA:** Plaça del Sufragi, 11, Ent A i B · 46600 · Tel. 962 40 02 21 • **BUNYOL:** Juan Pl. Layana 1b · 46360 · Tel. 960 82 32 60 • **ELX:** Maximilià Thous, 121, bxs · 03201 · Tel. 966 22 56 16 • **CASTELLÓ:** Marqués de Valverde, 8 · 12003 · Tel. 964 26 90 94 • **GANDIA:** Av. d'Alacant, 18, 1r · 46701 · Tel. i Fax. 962 95 07 54 • **LA VALL D'UIXÓ:** Almenara, 11, bxs · 12003 · Tel. 964 26 90 94 • **VALÈNCIA:** Juan de Mena, 18, bxs · 46008 · Tel. 963 91 91 47 • **XÀTIVA:** Portal del Lleó, 8, 2a · 46800 · Tel. 962 28 30 67 • **UNIVERSITAT D'ALACANT:** Edifici Ciències Socials · Tel. 965 90 95 12 • **UNIVERSITAT JAUME I CASTELLÓ:** Ed. Rectorat. Campus Riu Sec · Tel. 964 72 88 12 • **UNIVERSITAT DE VALÈNCIA:** Blasco Ibáñez, 21. Tel. 963 98 30 18 • **UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA:** Camí de Vera, s/n. Tel. 96 387 70 46 • **UNIVERSITAT MIGUEL HERNÁNDEZ (ELX):** Maximilià Thous, 121, bxs. Tel. 966 22 56 16 • **UNIVERSITAT CARDENAL HERRERA - CEU:** Alfara del Patriarca. Tel. 963 87 70 46 • **UNIVERSITAT CATÒLICA SANT VICENT FERRER:** Godella. Tel. 963 87 70 46

Il·lustradora convidada

Manola Roig Celda (Nela)

Artista multidisciplinar, ha participat en exposicions individuals i col·lectives. Activista feminista, el seu treball, centrat principalment

en la divulgació del talent de les dones, apareix en Edicions 96, Vincle Editorial i Lletra Impresa. Treballa diferents disciplines: collage, il·lustració, instal·lació i escultura volumètrica (Neletes). Ha col·laborat com a comissària, il·lustradora i rapsoda en projectes per a la GV, l'Ajuntament de València (Art al Carrer-Picanya) i en el llibre 'Les Nostres Escriutores' realitzat per a Presidència de la GV en 2021. Pertany a les Associacions Culturals: CyM, MaV (ACV) i la Colectiva Portal de Igualdad.

Amb la col·laboració de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport:

SEMPRE TEUA

La teua llengua

EDITORIAL

Reforcem el valencià

"Tota política que no fem nosaltres, serà feta contra nosaltres". Aquest és un dels aforismes més citats de Joan Fuster. L'hem triat per encetar aquest text, perquè pensem que representa a la perfecció la finalitat de les últimes campanyes que hem posat en marxa des de l'STEPV i també la nostra essència. De la mateixa manera que Fuster, des del Sindicat estem plenament compromesos amb la defensa del valencià. Les llengües són claus que obrin portes, eines que fan possible la comunicació. Però també representen l'ànima dels pobles i diferents maneres d'acostar-nos a la vida. Defendre el valencià no significa anar en contra de cap altra llengua. Significa estimar-la, dignificar-la i protegir-la.

El valencià, parafrasejant el raonament inicial de Fuster, tindrà el futur que nosaltres vulguem que tinga. L'any passat l'STEPV va dur a terme la campanya "Viure en valencià" per a fomentar l'ús de la llengua. Ho vam fer amb el convenciment que tocava i que era el moment més adequat. Però també perquè vam trobar a faltar l'impuls del govern valencià. Una bona part de la societat valenciana ho

reclama. Calen fets i no només promeses, voluntats o eslògans suggeridors.

En el camp educatiu, per exemple, aquest curs s'ha posat en marxa la llei de plurilingüisme. Una llei que té com a objectiu aconseguir que a la fi de l'escolaritat obligatòria, l'alumnat valencià domine les dues llengües pròpies i una altra d'estrangera. La llei, evidentment, té algunes virtuts. Però també és cert que està condicionada per les sentències del TSJ de Catalunya, que van imposar que, com a mínim, el 25% de les assignatures haviem d'impartir-se en castellà. La llei aprovada pel Consell s'allunya, per tant, del model que defén el Sindicat. Per a l'STEPV, l'única manera d'aconseguir els objectius que persegueix la llei és la immersió lingüística. I no per motius polítics o ideològics, sinó per qüestions pedagògiques. No hem d'oblidar que valencià i castellà no parteixen en igualtat de condicions.

"L'ESCOLA ENS FA LLIURES"

D'altra banda, després de dos anys entre parèntesis per culpa de la

pandèmia, tornen amb força les trobades d'Escoles en Valencià, enguany amb el lema "L'escola ens fa lliures". L'STEPV participarà activament en aquesta festa per la llengua que cada primavera organitza Escola Valenciana. Entre els materials que hem preparat per a aquesta cita, hem dissenyat un marcapàgines per a acostar la figura de Joan Fuster a la xicalla.

El proper 23 de novembre es complirà el centenari del naixement del gran intel·lectual suecà. És per això que la Generalitat Valenciana i la Generalitat Catalana han declarat el 2022 com a Any Fuster. Durant tot l'any se celebraran multitud d'activitats per homenatjar el gran homenot de Sueca. Nosaltres no hem volgut ser menys i en aquest número de l'Allioli hem inclòs un breu recull d'articles per a acostar-nos a la figura de Fuster.

Acabem de la mateixa manera que hem començat, cedint-li la paraula al mestre de Sueca: "Entre el bé i el mal, podríem aspirar a l'alegria." Si ho deia Fuster, li farem cas.

L'ÈXIT DE L'APLEC DE 1982

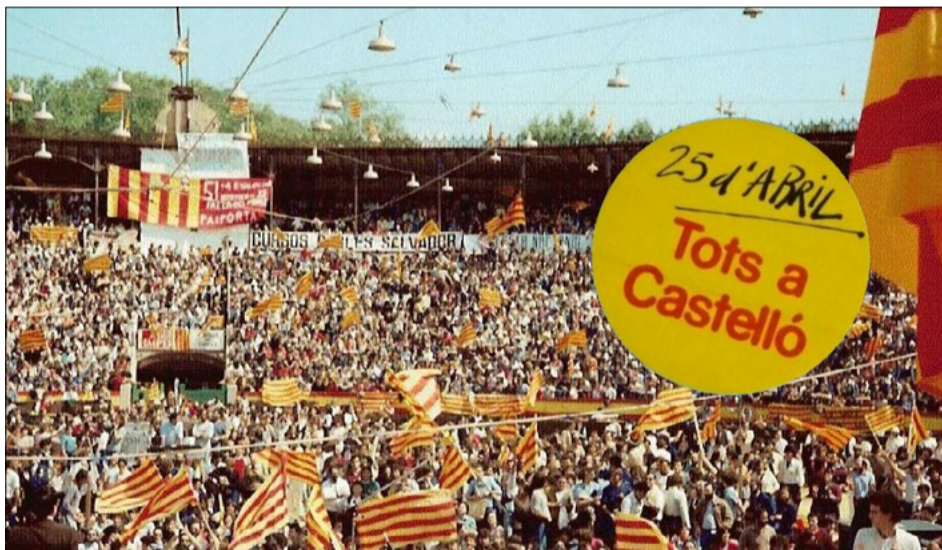
Antoni Royo

Activista pel valencià de Castelló

L'any 1982 jo tenia 28 anys, en feia tres que treballava en la delegació castellonenca d'Acció Cultural del País Valencià i no podia preveure que encara ho faria 39 anys més. La gent que dúiem alhora, juntament amb l'Eliseu Climent, la direcció i la posada en marxa pràctica de les línies de treball d'aquesta encara bastant jove entitat, ens havíem reunit a València al despatxet del carrer Moratín. I llavors Eliseu va esmentar la possibilitat de muntar un aplec el 25 d'Abril a Castelló de la Plana, en plena plaça de bous de la ciutat.

Fins aleshores, les celebracions dels 9 d'Octubre i els 25 d'Abril sempre les havíem dut a terme al cap i casal, si no era, en algun cas, per a desplaçar-nos al Puig. La raó d'aquesta marxa a Castelló era la commemoració dels cinquanta anys de les Normes que duïen el seu nom, eixes que l'any 1932 van suposar una normativa ortogràfica comuna per al conjunt de la llengua catalana, País Valencià inclòs. Les Normes de Castelló, afortunadament, ens havien permès superar sense una problemàtica secessionista afegida la llarga nit del franquisme.

Les objeccions van sorgir de seguida, entre la nostra gent: ens la jugàvem, si la plaça no s'omplia, la sensació de derrota seria aclaparadora, que la gent no vindria, que Castelló quedava massa allunyada físicament dels grans nuclis de població de l'Horta, que si... Va costar, però vam tirar endavant la proposta, i el resultat va pagar la pena. Aquella plaça de bous de Castelló es

va omplir de gom a gom, plena d'una mar de senyeres al vent.

Vam haver de superar problemes pràctics de tota mena: la gerència de la plaça no ho veia massa clar, a l'alcalde castellonenc d'aleshores la convocatòria no l'entusiasava, i Vicent Pitarch, que havia estat el regidor portaveu d'Esquerra Independent de Castelló, va haver de fer mans i mànegues per a convèncer-lo. En canvi, el director de la Banda Municipal, Joan Garcés Queralt –el pare dels germans Garcés, el de Xile i el de l'Esquerra Socialista– es va mostrar entusiasmada, per l'actuació conjunta amb Lluís Llach, i Joan Fuster va preparar la que segurament va ser la seua millor intervenció pública en un acte d'aquestes característiques durant molts anys, que conclouia amb aquell «O ara, o mai», que es va clavar en el cor i en el cervell de tants de nosaltres.

Però va haver-hi un altre aspecte que sovint queda eclipsat per l'èxit que va suposar

l'Aplec del matí. A la vesprada, per primera vegada des de l'absorció del PSPV pel PSOE espanyol, i de la pràctica desaparició del nacionalisme del protagonisme públic que aquest fet va comportar, les forces genuïnament valencianes, la gent que defensava «la llengua i el país» va tornar a eixir unida pels carrers de Castelló, arrossegant la multitud de sigles disperses –PNPV, AEPV, EUPV– cap a l'articulació d'una única presència nacionalista, la Unitat del Poble Valencià. Vam deixar així enrere el temps del desordre i la fragmentació, per donar pas a una nova empenta nacionalista, que ja no s'ha aturat fins al dia d'avui.

Vam haver de superar molts obstacles, és cert, en aquell ja llunyà 1982. Però ho vam poder fer gràcies a la voluntat i l'empenta de les persones que, de punta a punta del nostre país, van fer possible eixa demostració de força dels defensors i defensores de la terra i la llengua que va suposar aquell Aplec.

ENLLAÇATS PER LA LLENGUA ES MOBILITZA EL 2 D'ABRIL EN TOTS ELS TERRITORIS

Enllaçats per la Llengua, espai unitari que agrupa entitats socials, culturals i sindicals (entre les quals hi ha STEPV) de la Catalunya Nord, la Franja, Andorra, Catalunya, l'Alguer, les Illes Balears i el País Valencià, va convocar accions en defensa de la llengua el 2 d'abril als diferents territoris de l'àmbit lingüístic.

Aquesta convocatòria respon a les contínues agressions que la nostra llengua rep des de tots els fronts, especialment el judicial, i per a reivindicar el dret a viure plenament en català, pel dret a tenir una escola en la nostra llengua i, en definitiva, per la plena equiparació en drets de les comunitats de l'àmbit lingüístic català amb les de llengua castellana o francesa.

En les concentracions ha tingut lloc la lectura del manifest «PROU!», on es fa una radiografia de la llengua en tots els territoris de parla catalana i s'exigeix el dret a viure plenament en la nostra llengua, sense que cap tribunal ni cap govern ens limite el nostre dret a fer-la servir en qualsevol àmbit de la societat.

ALL

Per a les entitats contràries a la normalització del valencià que, amb l'excusa de protegir el castellà, persegueixen en els tribunals els programes lingüístics dels centres en relació a la incorporació del valencià alhora que ignoren –o protegeixen– els incumpliments o les excepcionalitats que limiten els mínims establerts quan del que es tracta és d'assegurar un mínim per a l'ús valencià.

OLI

A l'expansió del llibre en valencià, que enguany comptarà arreu del País amb un total de sis places del Llibre, de les quals ja ha tingut lloc la d'Alacant, amb gran èxit d'assistència i participació. Abans de l'estiu vindran les de Gandia i Elx, i ja a la tardor les de València i Sueca. Aquesta iniciativa representa tot un repte per al sector del llibre, tant pel que fa als escriptors i escriptores, com pel que fa a les editorials (amb noves iniciatives) i les distribuïdores, que sostenen una part important d'aquest projecte.

LA PLATAFORMA PER LA LLENGUA I INTERSINDICAL VALENCIANA IMPULSEN UNA CAMPANYA PEL VALENCIÀ

Les dues entitats, juntament amb el Bloc d'Estudiants Agermanats (BEA), han acordat impulsar la campanya «No t'excuses, tots i totes som referents lingüístics», davant el preocupant ús del valencià entre infants i adolescents, en el món del lleure i les relacions personals. Totes les persones que ens relacionem en el dia a dia (a casa, a l'escola, en el temps lliure...) som importants en la transmissió de la consciència lingüística: som els seus referents.

La campanya s'adreça a tots els sectors de la societat, però especialment al sector relacionat amb la joventut i a les xarxes socials, perquè la ciutadania prenga consciència que cal usar el valencià en aquests àmbits amb normalitat, ja que són el futur de la llengua.

CASTELLÓ PER LA LLENGUA CELEBRA EL 89 ANIVERSARI DE LES NORMES

Amb el lema «Al carrer, en valencià!», les organitzacions que aplega Castelló per la Llengua, entre les quals hi ha STEPV, va commemorar el 89 aniversari de les normes ortogràfiques signades a Castelló de la Plana el 21 de desembre de 1932.

Les activitats commemoratives van arrancar a l'Alcora el 2 d'octubre amb la tradicional Fira d'Entitats, les activitats i tallers infantils i actuacions musicals i van finalitzar l'11 de desembre a Castelló

de la Plana, amb la lectura del manifest a la Casa Matutano i una manifestació fins a la plaça Major, on es va celebrar una mostra de cultura popular amb Botafocs, la Llabor, el Millars i la Conlloga i l'actuació de La Trocamba Matanusca. La jornada va acabar amb el concert de Xavi Sarrià.

Castelló per la Llengua va celebrar també els 10 anys d'activitat recuperant la presència al carrer després de mesos de pandèmia.

CATALUNYA, EN DEFENSA DE LA IMMERSIÓ LINGÜÍSTICA

Representants de STEPV han assistit a Barcelona a la jornada de vaga convocada per USTEC-STES en defensa de la immersió lingüística a les escoles catalanes i en resposta a les sentències judicials que trenquen aquest model d'èxit i de consens que fa anys que s'aplica a l'ensenyament català.

La immersió lingüística és el model avalat per la comunitat internacional en situacions de contacte entre llengües on una d'aquestes es troba en situació de minorització lingüística, com és el català en tot l'àmbit lingüístic. Aquest model ha demostrat a Catalunya que l'alumnat acaba amb unes competències lingüístiques similars en les dues llengües oficials que és, precisament, el que persegueixen les lleis educatives. Alterar aquest model o no implementar-lo ens condemna a les llengües minoritzades a no complir aquest objectiu i a la marginalitat en els usos socials.

STEPV EN LES TROBADES D'ESCOLA VALENCIANA

Amb el lema «L'Escola que ens fa lliures», s'han organitzat les Trobades 2022. Unes trobades que arranquen el 25 de març i finalitzen el 28 de maig. En aquest Allioli, Escola Valenciana explica amb detall les trobades d'enguany.

El Sindicat sempre ha donat suport a les trobades d'escoles en valencià i hi ha participat activament juntament amb desenes d'escoles al llarg i ample del País Valencià. Enguany, el sindicat hi participarà amb un taller en totes les trobades que tindrà com protagonista la figura de Joan Fuster, en el centenari del seu naixement.

La recuperació de la presencialitat contribuirà, sens dubte, a retrobar novament els milers de xiquets i xiquetes que cada any acudeixen puntualment a la festa de l'ensenyament, a la festa del valencià. Una festa única a Europa, impulsada per una entitat cívica i educativa com és Escola Valenciana.

INICIATIVES DE LA FOLC SOBRE LA LLEI AUDIOVISUAL

La Federació d'Organitzacions per la Llengua Catalana (FOLC), de la qual forma part STEPV, ha tingut contactes els darrers mesos amb diversos grups parlamentaris al Congrés dels Diputats, així com també amb alguns responsables dels governs dels territoris de parla catalana, per a fer arribar al conjunt de diputats i diputades balears, catalans i valencians les propostes per a la modificació del projecte de llei general de l'audiovisual.

La FOLC ha defensat la necessitat que la llei done garanties de tractament equitatiu al català respecte la llengua castellana, tant pel que fa a l'oferta de continguts com per al finançament de noves produccions. Des de la FOLC s'argumenta que aquesta llei ha de ser una oportunitat per a la llengua i les indústries audiovisuals balear, catalana i valenciana.

La llei es troba en tràmit parlamentari i es preveu que s'aprove abans de l'estiu.

L'APLICACIÓ DEL PLURILINGÜISME

ORETO TRESCOLÍ, DIRECTORA DE L'IES DIDÍN PUIG DE GUADASSUAR

“CAL DESPOLITITZAR LA LLENGUA, EL VALENCIÀ ÉS DE TOTES I DE TOTS”

L'IES Didín Puig de Guadassuar, a la Ribera Alta, va encapçalar la rebel·lió de les comarques valencianoparlants contra la llei del plurilingüisme. La seua directora, Oreto Trescolí, ens explica els motius pels quals s'hi van oposar.

Manel Àlamo

Àrea de Publicacions i Comunicació

Quina opinió teniu del Programa d'educació plurilingüe i intercultural?
El PEPLI suposava una pèrdua per a tot el que havíem aconseguit. D'impartir el 100% de les àrees en valencià, havíem de vehicular un 25% de les assignatures en castellà. El Claustre i el Consell Escolar s'hi van oposar. No estem d'acord amb l'argument del govern valencià per a acabar amb les línies en valencià. No és cert que discriminaren ningú. Eren un element més d'integració per a la gent nouvinguda.

L'objectiu d'aquesta llei és que, al final dels estudis obligatoris, l'alumnat domine les dues llengües oficials del País Valencià i una altra d'estrangera.

La nova llei parteix de l'error de considerar el valencià i el castellà en igualtat de condicions. Però no és així. El castellà és la llengua que té més presència en els mitjans de comunicació, en les xarxes socials i en tots els àmbits socials. Per això, el nostre alumnat no té cap problema amb el castellà. En canvi, el valencià necessita polítiques de foment més potents en tots els sectors.

Pel que fa a l'anglès, ja hi ha territoris – com la Comunitat de Madrid – que s'han adonat que ha sigut un error vehicular assignatures en aquesta llengua. No n'hi ha prou amb un B2 o un C1. Quan vam estar a Islàndia, on tothom domina l'anglès, ens vam fixar en el seu model lingüístic. Curiosament, les classes les vehiculen en islandès. Tenen clar que han de protegir la seua llengua perquè no desaparega. L'anglès és només una assignatura i

l'aprenen de manera natural. A Islàndia (com en molts altres estats) no tradueixen ni les sèries ni les pel·lícules.

El vostre institut va promoure un manifest el curs passat per demanar un tracte igualitari respecte d'alguns centres del sud que tenien autoritzat incorporar progressivament el valencià al Projecte lingüístic de centre (PLC).

No ens va parèixer just que a uns els permeteren retardar la incorporació del valencià, mentre que altres, obligatòriament, havíem d'introduir ja àrees en castellà. Ens vam sentir deseparats per part de l'Administració.

Fruit del manifest vos vau reunir amb la Conselleria. Van donar-vos alguna solució?
Ens han donat llum verda per a incorporar una via alternativa al nostre PLC: el

Tractament Integrat de Llengües i Continguts (TILC). Vam haver de formar-nos i l'estem aplicant. Pensem que és la manera més adequada per a aprendre llengües. Però dels 70 centres que van signar el manifest, la majoria ha optat per incorporar el 25% d'assignatures en castellà. Els suposa menys esforç.

Té sentit que la justícia regule com s'han de vehicular les llengües a l'ensenyament?
Les sentències dels tribunals reflecteixen una concepció de l'Estat que predomina en molts àmbits. Però l'Estat espanyol no és només Castella. Cal despolititzar la llengua. El valencià és de totes i de tots, no només de l'esquerra o del nacionalisme. La dreta també hauria d'implicar-se en la defensa de la llengua. Seria una mostra de maduresa política.

NOTES SOBRE L'APLICACIÓ DE LA LLEI DE PLURILINGÜISME

QUATRE ANYS DESPRÉS DE LA INTRODUCCIÓ DEL PEPLI AL SISTEMA EDUCATIU STEPV FA BALANÇ

Marc Candela

Responsable de Política Lingüística - STEPV

En febrer de 2017 es publicava el decret de plurilingüisme del govern del Botànic, que substituïa el decret de 2012, del govern del PP. El decret establia uns programes dinàmics (bàsic, intermedi i avançat), en funció del nombre d'assignatures vehiculades en les diferents llengües. Aquest decret va ser derogat a l'any següent perquè el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana va fallar a favor d'un recurs presentat pel PP i per CSIF. El govern va optar per elaborar una llei en 2018 atenent les sentències del TSJ de Catalunya, que establien un 25% mínim d'ensenyament en castellà. És a dir, al País Valencià ens hem avançat quatre anys al que està passant ara a Catalunya.

La llei de plurilingüisme es va començar a aplicar el curs 2018/19 a infantil i primària i, en secundària i formació professional, aquest mateix curs 2021/22 amb un any de retard per la pandèmia. La Conselleria d'Educació no ha publicat encara cap informe sobre l'aplicació dels percentatges als centres educatius, més

enllà dels percentatges en cada un dels centres que es pot consultar a la guia de centres.

Jaume Fullana, d'Escola Valenciana, ha realitzat un informe molt complet sobre l'aplicació del programa plurilingüe i intercultural (PEPLI) en els centres públics. Un estudi centre a centre que posa la mirada en la situació de

l'ensenyament en valencià i que vol servir de reflexió a l'administració i a la comunitat educativa per a aplicar mesures per millorar la presència de la nostra llengua a l'ensenyament.

Destaquem dues situacions que cal millorar perquè la llei ho permet. D'una banda, el percentatge de centres que tenen una càrrega

vehicular en valencià igual o superior al 50% arriba al 61% en infantil i primària i entre el 17 i el 59% (depenent de les assignatures optatives) en secundària. D'altra banda, només un 28% dels instituts garanteixen totalment la continuïtat dels centres d'infantil i primària que apliquen més d'un 50% d'ensenyament en valencià. Un 58% poden o no garantir aquesta continuïtat (depenent de les assignatures optatives) i un 14% d'instituts de cap manera garanteixen la continuïtat, ja que ofereixen menys d'un 50% d'ensenyament en valencià.

Per tant, queda marge perquè el valencià arribe als màxims percentatges d'ús vehicular que permet la llei i que se situa, en termes generals, en el 60% i així assegurar també que l'alumnat que arriba a secundària tinga garantida la continuïtat, mentre s'aplique aquest programa i no el model d'immersió lingüística que és el que necessita el nostre alumnat.

Queda marge perquè el valencià arribe als màxims percentatges d'ús vehicular que permet la llei

TEIXIM LLAÇOS: COSIR PER VERTEBRAR EL SUD I EL PAÍS

Josep Enric Escribano
President d'El Tempir

Ningú és més valencià que ningú, però tampoc ho és menys. Però passa el temps i sembla que aquesta afirmació no acaba de ser clara i nítida en el frontispici de la valencianitat, si és que hi ha un corpus teòric ben bastit sobre què hem d'entendre per ser valencià. De fet, una gran part dels nostres conciutadans i conciutadanes de la línia Biar-Busot en amunt continua veient la comarca del Baix Segura com una terra de frontera en el sentit més estricte geogràficament i/o sociolingüísticament. Fins i tot, la veuen –ai las!– com una terra incompleta o esguerrada quant al fet de ser, sentir-se o declarar-se valencià.

Per als qui vivim al sud, el Baix Segura sempre l'hem vist –i no d'ara, sinó històricament– com una terra de contactes, d'intercanvis comercials, de trobades, de bon veïnatge, de veure'ns entre iguals amb una alta permeabilitat lingüística entre nosaltres... A fi de teixir interessos comuns i complicitats, de teixir al capdavant societat valenciana a la nostra manera. Vet aquí el nostre desafiament, el de crear espais d'articulació i d'aliances, no sols entre la gent del sud amb el Baix Segura, sinó també amb la resta del país.

Per tot això, el projecte *Teixim llaços des del sud del sud*, impulsat per El Tempir i l'AVL, és una aposta per a revalorar la història brillant d'Oriola –i per extensió, de la comarca–, la cultura, l'arquitectura, la toponímia, l'antroponímia, la gastronomia, els paisatges, les tradicions i els costums de la gent del Baix Segura. En temps oblidadissos com els actuals, l'exposició –organitzada en onze plafons temàtics més el que n'encapçala la presentació– i els materials que l'acompanyen –un documental, un còmic i el material didàctic– volen fer reflexionar l'alumnat, principalment, però també la societat baixsegurina, sobre l'origen i la història de l'herència que han rebut i que els fa ser com són. Amb tot, és un viatge d'anada i tornada.

És d'anada, perquè tot plegat és un viatge al redescobriments i a l'orgull propi de ser d'aquesta comarca. Per tant, el projecte tracta de rehabilitar la memòria col·lectiva. Aquesta rehabilitació –o exercici de revaloració– transita també per descriure les varietats lingüístiques del castellà i del valencià que es parlen al Baix Segura, varietats que són tan vàlides com qualsevol altra i que cal salvaguardar i fer servir sempre amb la màxima estima possible davant prejudicis o tòpics que no n'afavoreixen la conservació ni la convivència lingüística. A més, cal evitar estigmatitzacions envers aquestes varietats que han de ser compatibles amb l'estàndard.

I alhora és de tornada, en la mesura que el *Teixim llaços* cerca aquells elements de la valencianitat del Baix Segura que són comuns amb la resta de comarques en pro d'un coneixement mutu i el diàleg. El visitant hi veurà tot un imaginari col·lectiu compartit que pretén crear espais per a la convivència i l'entesa. Els valencians i valencianes s'han de veure identificats en aquest marc referencial que és ben palpable i vigent a hores d'ara a les terres de l'antiga Governació d'Oriola. En la mesura que s'hi vegem reflectits, avançarem.

En la mesura que senten com a pròpia aquesta comarca, vertebrarem. En la mesura que entenguen (i entenguem) que "ser oriolà és la manera que tenen els habitants d'Oriola de ser valencians", hi haurà partida per a jugar. No s'ha d'oblidar que justament aquest marc referencial és el que permet cosir –en aquest cas metafòricament amb corda de cànem tal com apareix en la imatge que il·lustra el *Teixim llaços*– aquesta peça solcada pel Segura amb la resta de peces comarcals dins el complicat trencaclosques de

singularitats valencianes. En efecte, som un poble amb singularitats, però no en tenim ni més ni menys que altres pobles de la nostra mida. Tan singulars poden ser les terres del Maestrat com les del Baix Segura, per exemple. Ara bé, les singularitats o els particularismes no han de servir per a separar. Han de servir per a unir. No hi haurà un *nosaltres* si no es forma una unitat des de la pluralitat de singularitats territorials. Ara bé, per a generar eixe *nosaltres* també cal invalidar d'una vegada per totes aquella valencianitat, practicada per un segment important de la nostra població, segons la qual, aquells que fan i diuen sentir-se valencians al seu poble i fins i tot atorguen carnets de bons valencians, quan venen al sud renuncien a la seua valencianitat lingüística i cultural, i després es planyen perquè diuen que al sud es parla ben poc o que gairebé ningú se sent valencià.

Ben mirat, el *Teixim llaços*, que vol viatjar per tot el país (de sud a nord), té la vocació clara de transformar la percepció de la realitat baixsegurina a fi d'agitar consciències. S'havia de començar per algun lloc i s'ha començat directament anant al rovell de l'ou. És un projecte que mira el futur amb positivisme, però és un positivisme forjat en el treball. Per a guanyar el futur, cal construir els ponts indispensables i urgents amb el Baix Segura.

No hi haurà un *nosaltres* si no es forma una unitat des de la pluralitat de singularitats territorials

I si parlem de construir, tinguem ben clar que aquest és un projecte que naix del valencianisme cívic i conscient, i alhora crític, que representa El Tempir, i que assenyala el camí que s'ha de seguir amb la comarca més meridional de la nostra geografia. El Tempir construeix sud. Sí, construeix. Aquesta és la via, l'única que ens ha d'interessar. Qui estiga per construir ha d'estar amb aquest projecte, ha de difondre'l, ha d'estendre'l al seu poble, a la casa de cultura o al centre educatiu més pròxim. El *Teixim llaços* ha vingut per posar llum en la boira –o en la bòria, com diuen a molts pobles del tram valencià del riu Segura–. Tots estem obligats a contribuir a fer forta aquesta llum per a caminar junts.

L'ESCOLA QUE ENS FA LLIURES

Escola Valenciana organitza les Trobades des de fa 36 anys. Les primeres van ser l'any 1986 a la Marina Alta i a la Ribera. Les Trobades són com un esplet de flors que naix cada primavera. El seu objectiu ha estat donar a conèixer a tota la població que l'ensenyament en valencià era i és la millor opció per aconseguir el domini com cal del valencià. Les darreres Trobades tenen un missatge molt clar, donar a conèixer l'escola que volem. Sempre tenim present que l'escola ha de servir per transmetre l'estima per la nostra llengua, i aconseguir que estiga viva i siga la llengua de relació en tots els àmbits de la vida diària.

Natxo Badenes Franch
President d'Escola Valenciana

Enguan, amb l'eslògan "L'escola que ens fa lliures", reivindicuem la llibertat d'una escola diversa, feminista, coeducadora, arrelada, crítica, laica, intercultural, pacifista, democràtica, compromesa, sostenible, universalista i solidària. La nostra escola educa en valors i ens fa lliures. Només des del coneixement de la nostra història i cultura aconseguirem un país més culte i lliure.

Per a educar en llibertat, el valencià és un dels pilars fonamentals del sistema educatiu. Per aconseguir un domini equilibrat entre el

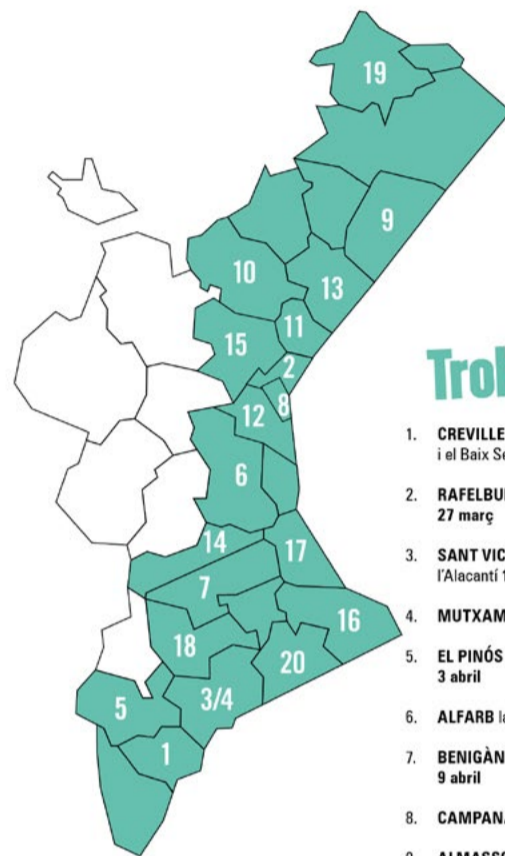
valencià i el castellà és necessària una càrrega lectiva superior o igual al 50% en valencià: com més àrees es vehiculen en valencià, millors seran els resultats. És imprescindible apostar pels programes lingüístics òptims, per avançar en el plurilingüisme, tant als centres d'Infantil i Primària, com també en Secundària. Educar en llibertat és poder parlar, aprendre i treballar en valencià. Compartir, estimar i viure en valencià.

Reivindicuem el nostre model d'escola, "l'escola que ens fa lliures", la de Joan Fuster, Empar Navarro, Carme Miquel, Empar Granell, Paqui Gimeno,... i tantes mestres que ens han fet i ens fan persones lliures amb capacitat crítica.

Enguan, recuperem el bonic costum de fer les tradicionals Trobades, després de dos anys de pandèmia. Escola Valenciana i les coordinadores comarcals les reprenem amb la intenció de recuperar la participació col·lectiva de les famílies de les nostres escoles. Amb les trobades vertebrarem el territori, poble a poble i comarca a comarca.

Des d'Escola Valenciana mai no renunciarem a continuar treballant perquè el valencià tinga un avui però també un demà. Tornen els dies d'omplir el país de cercaviles, cançons i balls. Aquest 2022, vos esperem a les Trobades d'Escoles en Valencià, les escoles que ens fan lliures.

L'ESCOLA que ens fa
escola valenciana
activistespelvalencia.org

Trobades 2022

1. CREVILLENT el Baix Vinalopó i el Baix Segura 25 març	12. QUART DE POBLET l'Horta Sud 7 maig
2. RAFELBUNYOL l'Horta Nord 27 març	13. ALMENARA la Plana Baixa 8 maig
3. SANT VICENT DEL RASPEIG l'Alacantí 1 d'abril	14. LA LLOSA DE RANES la Costera 14 maig
4. MUTXAMEL l'Alacantí 3 abril	15. CASINOS el Camp de Túria 14 maig
5. EL PINÓS les Valls del Vinalopó 3 abril	16. PARCENT la Marina Alta 21 maig
6. ALFARB la Ribera 3 abril	17. MIRAMAR la Safor-Valldigna 21 maig
7. BENIGNIM la Vall d'Albaida 9 abril	18. AGRES, ALFARARA I GAIANES l'Alcoià i el Comtat 21 maig
8. CAMPANAR València 10 abril	19. CINCTORRES, CASTELLFORT I PORTELL els Ports 21 maig
9. ALMASSORA la Plana Alta 30 abril	20. CALLOSA D'EN SARRIÀ la Marina Baixa 28 maig
10. l'Alt Palància (Trobada virtual) 6 maig	
11. CANET D'EN BERENGUER el Camp de Morvedre 7 maig	

Educar en llibertat és poder parlar, aprendre i treballar en valencià. Compartir, estimar i viure en valencià

LA INFORMACIÓ AL DIA

Segueix les nostres
XARXES SOCIALS

web: stepv.intersindical.org
correu e: stepv@intersindical.org
Facebook: www.facebook.com/stepv.iv/
twitter: @STEPV_iv
Instagram: www.instagram.com/stepv_iv
youtube: Intersindical Valenciana
Telegram: <https://t.me/STEPVinforma>

sempre
al teu costat

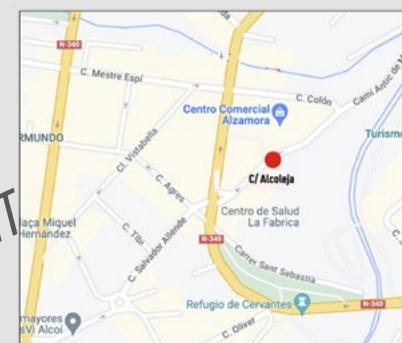
Sense informació no hi ha capacitat per a decidir

**REOBRIM
LA SEU
D'ALCOI**

Carre Alcoleja, 5

PRÓXIMAMENT

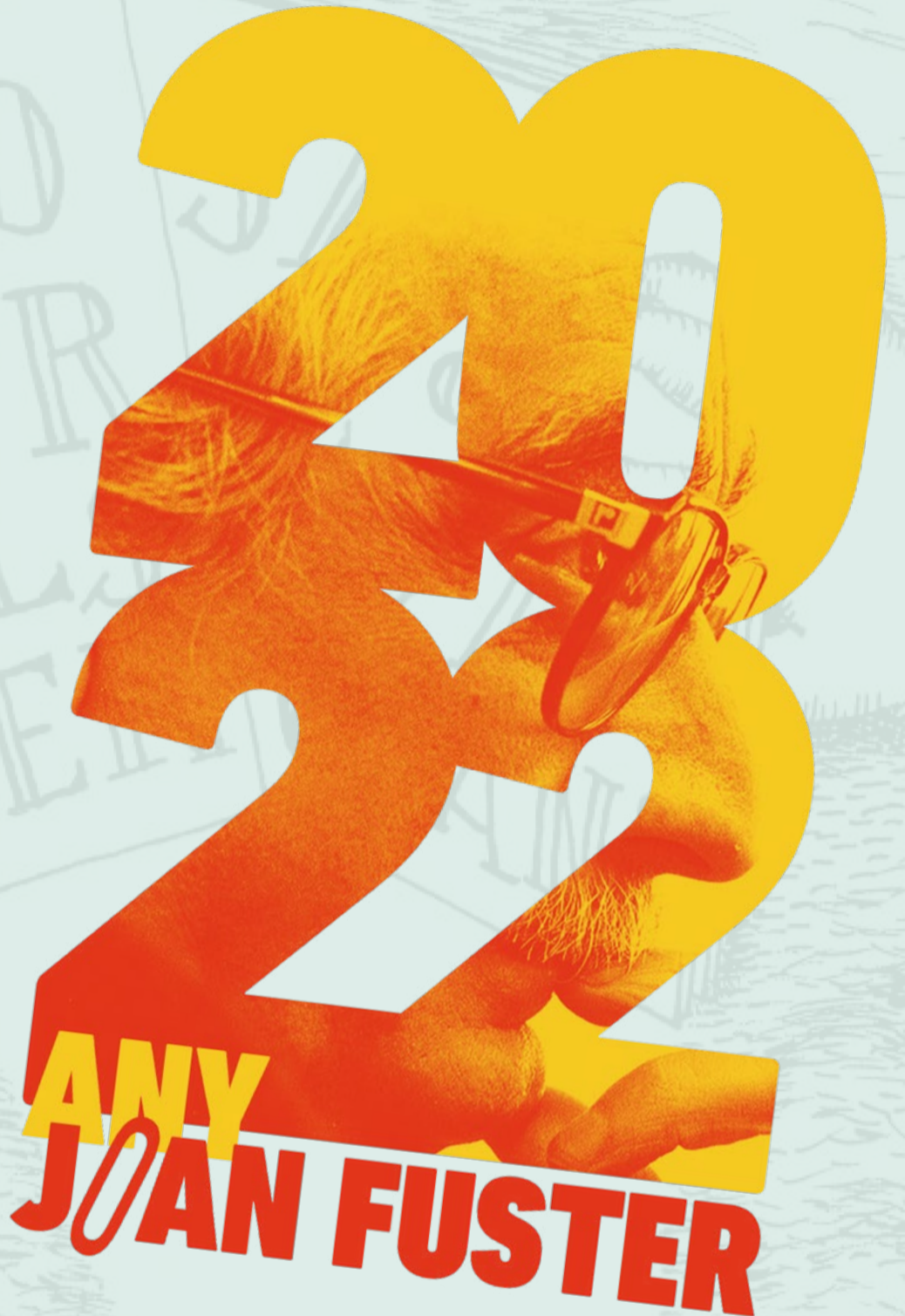

CENT ANYS DE JOAN FUSTER

La construcció d'una societat lliure, avançada i solidària és una tasca de tota la societat que aporta, granet a granet, el seu esforç. Algunes persones aporten, a més, una visió crítica que ens obliga a pensar i prendre consciència. Una d'elles va ser Joan Fuster, un intel·lectual agut i polifacètic.

Les pàgines d'aquesta revista han prestat una atenció especial a aquestes persones. En aquesta mateixa pàgina reproduïm el seu article publicat en el nostre primer número (1979) i també la portada de l'extra que vam llançar el maig de 1994, després de la seua mort. En aquell exemplar publicàvem un llarg llistat de col·laboracions procedents de les més diverses visions de Fuster.

Ara, amb motiu dels cent anys del seu naixement i coincidint amb la recuperació presencial de les Trobades de les escoles valencianes, aportem aquesta nova iniciativa amb la intenció de recuperar la importància de les seues reflexions, centrades en l'ensenyament i en el futur de la nostra llengua.

EXTRACTE DE L'EDITORIAL . ALLIOLI NUM. 91BIS. MAIG 1994

Joan Fuster va ser per a nosaltres mestre i amic, d'ell hem après, amb ell hem après. Va ser mestre sense voluntat de ser-ho, un mestre improvisat en un país sense consciència. Ja fa temps que va escriure "la meua posteritat serà de paper". Nosaltres pensem que no ha de ser únicament així, la "posteritat" ha de ser també d'idees, de consciència, d'entendre la nostra realitat, d'analitzar-la, de retrobar il·lusions en el futur d'una terra, la nostra.

Moltes persones han compartit, i comparteixen, les seves reflexions, d'altres no tant, algunes persones les han oblidades, fins i tot moltes l'han odiat fins al punt de fer-lo destinatari d'insults i atemptats. Joan Fuster ha estat present en les millors biblioteques, però també ha estat cremat en grans fogueres. Ningú li negarà la capacitat d'incidir en la realitat nostra de cada dia. Està ben present.

Va ser una persona crítica, en ocasions "provocadora" en els seus escrits. No volgué, però, ser un "líder" i va viure del seu treball fins la mort. Va ser una generosa font d'idees i reflexions.

I ho va fer des de la tolerància. Ell, el primer, n'era conscient de les dificultats després de dècades, de segles, de marginació i oblit. L'any 1.962, en el pròleg de la primera edició de *Nosaltres, els valencians* ja escrivia:

"Sé per endavant que molts països meus hi reaccionaran, si em llegeixen, i confio que sí, amb una discrepància més o menys irreductible. Si amb això he aconseguit de dur-los, a ells també, a plantejar-se les qüestions que jo m'he plantejat, em donaré per satisfet. Sempre serà un bon començ"

ANY JOAN FUSTER

JOAN FUSTER, UN AUTOR VIGENT QUE CAL REDESCOBRIR A L'AULA

TUDI TORRÓ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

Si busquem al DNV (Diccionari Normatiu Valencià) vigent, encara que n'hi apareixen dos accepcions, l'una remet a l'altra: **2. adj. DRET** Que està (una llei, una ordre o un costum) en vigor, que s'aplica i que s'ha d'observar.

Ja sé que Fuster no és una llei, una ordre ni un costum, però m'ha semblat més adient, que posar-li l'adjectiu *actual*, un mot que el DNV definix com allò que existix en el moment present. Podríem ser més contundents i titular aquest article com *Joan Fuster, vigent i actual!* encara que semblaria una redundància. En qualsevol cas, em pareix que el títol està ben triat, ja que la seua formació acadèmica provenia del camp del dret, encara que se'l disputaren historiadors i lingüistes per afegir-lo a les seues files. Del que no hi ha dubte és del fet que Joan Fuster és un escriptor de primera fila, un gran assagista i per a una gran part de la població, un desconegut! Perquè el nom de Fuster sona, se sap que és un escriptor de Sueca, controvertit i debatut en la seua època. I per sort l'alumnat de 2n de Batxillerat l'estudia en el seu currículum de Valencià: Llengua i Literatura i en la majoria de centres tenen com a lectura obligada *Diccionari per a ociosos*. Però, com en tot, el coneixement del personatge dependrà en gran manera del saber fer de la professora o professor que a l'alumnat li toque en sort. Jo li pegue voltes i pense *¿És Diccionari per a ociosos* el llibre

Joan Fuster se'ns va fer tan important perquè va actuar —i no sols escriure— d'una manera molt compromesa amb el seu —el nostre— país, en un un moment enormement significatiu de la nostra història recent

adequat per a llegir, debatre i obrir la ment d'un alumnat adolescent poc coneixedor de la realitat valenciana? No ho crec! Des del meu punt de vista és un llibre que no es pot llegir d'una vegada, és més aviat un llibre de consulta, de "tauleta de nit", d'anar llegint de tant en tant, un "diccionari improvisat" que Fuster va realitzar reunint en un volum escrits diversos, catalogables dins del gènere de l'assaig. És un llibre que interessa per l'experiència humana, moral, intel·lectual i

organitzar conferències, jornades, simposis i congressos sobre la seua figura. S'han reeditat alguns dels seus llibres, se n'han fet traduccions a altres llengües, se n'han impulsat grans i xicotetes exposicions, i un llarg etcètera. Sé que els intel·lectuals, els especialistes en Fuster, les universitats, tindran el seu Any, però el que a mi em preocupa és que la seua figura no vaja més enllà i que no arribe, especialment, a la gent jove, a les noves generacions, perquè Fuster

reflexió solitària, les causes i els efectes del nostre fracàs com a poble».

I el tanca dient:

«Encara quedem valencians, molts valencians, cada dia més, que no volem (...) deixar d'ésser el poble que som, que no volem cedir a la dissolució ni a la indiferència».

Som moltes persones les que pensem que s'ha de tornar a llegir Fuster, que cal continuar el que ell va començar. Rellegir els seus opuscles, *"Ara o mai"*; *"País Valencià, per què?"*; *"Qüestió de noms"*, entre altres, que no estan caducats ni superats. Han passat 40 anys i tenim un problema encara més greu que aleshores, molts valencians i valencianes pensen que aquest problema ja està superat. L'assumpció per part dels centres educatius als anys huitanta i noranta del segle passat que l'escola havia de ser un dels motors principals per a la recuperació de la llengua pròpia i del sentiment de pertànyer a un territori diferenciat, amb les seues comarques, la seua toponímia, tot! s'ha anat oblidant sense cap sentiment de culpa. No passa res si la llengua mor lentament. Qui patix?

social que subjau en els escrits de Fuster i és per això que, segurament, se li puga traure molt de suc en aquest sentit, perquè és un llibre per a reflexionar en comú, entre tota la classe, per a escoltar els diferents punts de vista i arribar a conclusions coincidents o divergents, una obra que "guia els seus lectors pels camins de la intel·ligència perquè s'enfronten a les seues pròpies debilitats", com vaig llegir en un llibre de text dels anys noranta. Ara bé, ¿no penseu que el nostre alumnat de 2n de batxillerat, que viu ara mateix al País Valencià, necessita algun revulsiu més fort? ¿Alguna lectura que l'enfronte amb la seua pròpia història, llengua i cultura, en definitiva, que l'ajude a prendre consciència del territori on habita? Fuster encara és vigent i té molt a dir-nos en aquests aspectes.

Enguany celebrem el centenari del seu naixement, i és per això que moltes institucions i tota mena d'associacions culturals dels territoris que compartim el mateix àmbit lingüístic s'han aplegat a

és plenament vigent i s'ha de redescobrir. El millor homenatge a Fuster serà llegir la seua obra, però no el podem amagar darrere de la seua obra menys controvertida, que si bé ens ajuda a pensar i qüestionar-nos, aquesta reflexió només pot existir plenament després del descobriment de qui som nosaltres, els valencians i les valencianes. Tal com ja apunta Fuster en el pròleg a la segona edició de *Nosaltres els valencians*:

«El llibre havia sorgit d'un esforç sincer per a comprendre, per a aclarir-me a mi mateix, en

Els i elles han de conèixer la nostra història recent, han de saber que no ens ha sigut fàcil poder ensenyar valencià, que molts s'hi van oposar

Per això cal tornar a Fuster, treballar els seus textos a les escoles perquè ens torne a il·luminar, fer-lo vigent. Fuster no va pretendre mai ser dogmàtic, però només hem de fer una passejada per les grans ciutats i no tan grans perquè aquest text de Fuster siga plenament actual:

"Un idioma no pot subsistir a força de grans poetes, de distingits novel·listes, d'escriptors subalterns entre els quals m'incloc. No basta una "literatura". Ni que siga insigne i la nostra ho és. Una "literatura" no pot salvar-se si no se salva la llengua en què s'escriu... ¿No serà despús-demà "llegir català" una eventualitat erudita, com avui ho és "llegir llatí"? La recuperació del català demana moltes activitats governamentals..."

Ací ho deixo, perquè Fuster és una font inacabable d'idees i de pensaments que ens empenyen a l'acció. Com ell mateix escriu: "Un humanista és tot el contrari d'un esteta: no és l'home que toca el violí mentre Roma està cremant-se. Ell és el primer a lluitar contra els piròmans". Gràcies, Fuster.

POSSEÏT PER LA PARAULA

ROSA ROIG

PROFESSORA I ESCRIPTORA

“Morir deu ser deixar d'escriure”, perquè viure és escriure i escriure és viure. I així va passar la major part de l'existència Joan Fuster, escrivint. I entre lletra i lletra, lamentant el poc de temps de què disposava per a llegir. Un plany fal·laç perquè la seua biblioteca personal conté entre llibres i revistes més de 33.000 exemplars: “Llegir és l'única cosa que m'ha divertit sempre”. I s'hi divertí. Un “autor discutidíssim, agre i sempre devot de dir la veritat sense disfresses”, segons Carmelina Sánchez-Cutillas. Dir la veritat, escriure-la, encara que no sempre “coincidesca amb la justícia”.

“Tot depén de la paraula” però, vosaltres llegiu un “tota”. Tota una vida condensada en cartes, articles, llibres, poemes, conferències, diaris, articles, aforismes, pròlegs, assaigs, divulgació, pamflets, “tebeos” per a intel·lectuals. I una ferma confiança en la lletra. Soc un “obrer de la ploma”, un precari obrer de la ploma, més ben dit de la màquina d'escriure. Un obrer en precari, de treball mal pagat, poc pagat, no pagat, de preu escamotejat, de treball pagat amb retard, de treball fet sense cobrar. Vivint entre “Aquesta vegada he tingut prou feina: s'entén, és clar, feina que no dona xavos” i “Em passe les hores escrivint per poder sobreviure”. Escriure també era sobreviure. Joan Fuster, una de les figures cabdals de la història de la cultura i la literatura catalana des que Maria de Montpeller va parir Jaume I i morí en Roma defensant la legitimitat del seu fill contra el rei que l'havia repudiada, un obrer en precari.

Escriure per cobrir totes les necessitats: intel·lectuals, ètiques, íntimes, econòmiques, compromeses, militants. I escriure és també venjar-se. I també una malaltia, en paraules de Montserrat Roig. I en el cas de l'escriptor suecà, un intentar posseir el terme just. És Fuster qui reflexiona: “¿Escriure bé?, ¿què vol dir? Probablement, escriure en cada moment la paraula justa: justa i insubstituïble”. I mentre escrivia es lliurava a nosaltres, sense confidències íntimes, però deixant-nos escoltar una veu nítida: divertit, provocador, erudit, divulgador, enfadat, impertinent, humil, escèptic, encuriós, prudent, irrepitible, irreductible. Intentant complir amb la primera obligació d'un escriptor: ser llegit.

És Fuster qui reflexiona: “¿Escriure bé?, ¿què vol dir? Probablement, escriure en cada moment la paraula justa: justa i insubstituïble”

Viure és escriure. Cobrar pel treball intel·lectual, això són figures d'un altre paner. Fuster explica una i mil vegades que escriure és un ofici sacrificat: “Treballo com una mula, guanyo pocs cèntims i quedo malament amb tothom”. Glòria a Fuster, que va ser generós i “pobre” fins que aconseguí –després de passar un calvari vergonyant– un jornal digne l'any 1983. Mentrestant més de 4.000 col·laboracions en premsa, aproximadament 100 llibres i unes 20.000 cartes. L'orgull de ser un gran treballador i la consciència que la vida li passa omplint papers.

L'any 1958 prologava el llibre *És a dir* de Clementina Arderiu, i ens explicava com la poeta era arrel viva, i cant i exaltació vital, i s'hi retratava com a escriptor d'una sola obra publicada en “capítols esparsos”, fragments diversos convergits en unitat. Com esparses són les més de vint mil cartes conservades, quasi una cada dia, escrites entre 1939 i 1992. Un esforç i una necessitat que durà seixanta anys. Un balanç de vida que arrodoneix la contundència de la seua obra. Ja sabeu “Escriure, és escriure cada dia”, l'aforisme o la realitat més autèntica?

I també va existir el silenci, un de quasi vint anys, en la premsa valenciana. Adeu, a *Las Provincias*, *Levante* o *Jornada*, dels anys quaranta i cinquanta. I morir deu ser deixar d'escriure per haver escrit *El País Valencià*, i *Nosaltres els valencians*. Curiosa casualitat la

del silenci que comparteix amb les autores i amigues Carmelina Sánchez-Cutillas i Maria Beneyto, que també van callar massa temps.

Sort que posseït per la paraula no deixà de practicar la “virtut” de dir exactament les coses, de treballar per a obtenir l'exactitud expressiva. Aquell treball que tot ho justifica. Fins i tot, el treball mal pagat que significa precarització de la cultura i de qui s'hi dedica en cos i ànima cada dia, per malaltia i per convicció a l'ofici d'escriure. Bàsicament, perquè confia en la lletra. Perquè “posseeix” la llengua i en el fragment de llengua que “posseeix” escriu, pensa, sent i calcula. I en cada fragment de la seua obra, ens provoca. I ens diu la veritat, ja sabeu, aquella que servirà per a la venjança.

Vaig visitar Joan Fuster en sa casa de Sueca durant onze anys, des dels díhuit anys, una cria universitària, impertinent, ignorant. El

Sort que posseït per la paraula no deixà de practicar la “virtut” de dir exactament les coses, de treballar per a obtenir l'exactitud expressiva

considerava un amic, trist, que vivia envoltat de papers i estava ridículament enganxat a una màquina d'escriure –la màquina a través de la qual “feia comprensible l'infinit”, com explica Irene Vallejo–. L'escolltava més que no el llegia. I en morir, l'any 1992, vaig deixar de sentir la seua veu. Entre ell i jo s'instal·là el silenci. Aquell dia de juny, un carrer buit, un passar quotidià per davant de casa “Juanito” i de sobte, una cadira buida, una màquina arraconada i una muralla humana que barrava l'accés a l'amic. El buit i el silenci. Devastades les nostres converses. I en l'any 2000 vaig descobrir les cartes. I la seua paraula em torna a posseir. I ara que fa cent anys que té cent anys, recupere l'esperança que la seua posteritat serà de paper, i també de whatsapp.

“Fins i tot quan sembla que repetim, allò que repetim posseeix un sentit divers del seu sentit originari, perquè ara és dit des d'uns orígens diferents”, una cita de *Les originalitats*, una de les primeres obres assagístiques de Fuster per explicar el que vostés acaben de llegir. El meu origen és diferent i he repetit el que de Fuster m'ha posseït. Un intent, segurament barroer, de filar les seues paraules i les meues, un retrobament entre poetes –ocasionals– que juguen al fil de la veritat i la venjança. Seguisc el seu rastre, plagi, paràfrasi, glossa, imitació, rèplica o simulacre per despistar a la mort, que vol quedar-se l'última paraula.

A ESPATLLES DE GEGANTS

NÚRIA CADENES

ESCRITORA

El seu llegat és una manera de fer. Aquest intangible i, alhora, aquesta concreció. I no fujo pas d'estudi, si començo així un escrit que serà (breu) apunt sobre la vigència política de Joan Fuster: tard o d'hora diré País Valencià i Països Catalans, és clar, aquesta indefugible necessitat si és que mantenim la simple pretensió de continuar existint, però d'entrada volia tan sols recalcar una vegada més l'evidència: l'amplitud de mires i de temes i de matisos que conformen un pensament en desplegable obert.

Joan Fuster no va establir doctrina, ni va intentar mai de fixar-ne cap. Ni en política ni en res. Ens va oferir una reflexió necessària, sistemàtica, racional, sobre la nostra societat: les arrels i la història, l'art i la música i la ciència i la cultura popular. I la literatura. I la filosofia. I la política també, és clar. I les coses que ens connectaven –i que ens connecten– amb la resta del món. És allò tan essencial de mirar de conèixer –i d'entendre, en la mesura del possible i amb les seves contradiccions– el poble del qual formes part per a poder oferir després propostes de transformació. Perquè Joan Fuster no analitzava el seu voltant com qui prepara una classificació per a polsosos erudits, una col·lecció cartilaginosa per a entomòlegs: ell treballava amb voluntat d'incidència. Conscient de les tribulacions i les necessitats d'aquest país nostre. Assumint-ne els imponderables teòrics –«ni l'Esperit Sant ni vostè ni jo, ni Don José Ortega y Gasset, sabem què és una nació»: i l'humor, sempre, l'humor intel·ligent i càustic que ens recorda que tot això, a més, va de viure; i de viure en plenitud–. Determinat també a posar-se, amb les capacitats que tenia, al seu servei: «No tinc altra autoritat que aquesta», escrivia: «la d'haver-me apassionat, fins a l'obsessió, per la vida i el destí del meu poble. Potser és l'única passió noble que reconec en mi».

Amb una clara consciència crítica de les pròpies i humanes limitacions, treballant sense dades, en un context de censura, sota

l'ofec imposat per la dictadura franquista, Joan Fuster va ser capaç de fer les preguntes pertinents, de treure a la palestra els temes clau –nacionalment clau–, de cercar-hi respostes, d'assumir que no sempre n'hi ha. I ho va fer amb aquella brillantor característica que ens continua enlluernant: per la capacitat de síntesi i destil·lació i explicació –perquè, a sobre, és que se l'entén–, pel devesall d'incitacions que generen els seus textos, aquesta bella mania de fer pensar, i per la forma, també, perquè és amè i divertit de llegir. I per les connexions.

Joan Fuster és impuls de modernitat. Quan ens havien decretat provincianisme i genuflexió, tancament, silenci, ens va mostrar

que hi havia una altra manera de fer les coses, que hi havia Europa i el món que avança si se'l fa avançar. I va lligar aquest estímul de modernització amb un projecte de país. Lluny, molt lluny, del nacional-catolicisme que amara –i que amara– la idea imperial espanyola –en diminutiu, cada vegada més, val a dir: idea d'imperiet– i en contacte i reverberació i diàleg amb els corrents de pensament europeus; amb els contemporanis i amb el pòsit indispensable de racionalitat i d'humanisme que signifiquen pensadors de l'abast de Michel de Montaigne o Bertrand Russell –que des de l'aguda definició fusteriana ja sabem que no era un escriptor sinó un desinfectant.

ni un català de València, ni un valencià catalanitzat: Fuster és un element normal de la totalitat de la nostra àrea lingüística, però un element no passiu, somniador i romàntic, com algunes persones així s'anomenaren, sinó actiu i actuant. Aquest és un fenomen extremament important, implica una mentalitat fins avui desconeguda, és un estat d'esperit que, si les coses han de seguir el seu camí positiu, serà, en el futur, el pensament general».

Una altra de les connexions que va establir aquest gran enllaçador va ser la generacional. Joan Fuster va saber enllaçar les generacions del valencianisme de preguerra amb els que havien crescut després –com ell mateix– i,

sobretot, amb els joves universitaris dels anys seixanta. Aquesta li va ser fal·lera constant: formar una generació de joves que superessin les barreres anteriors, que aprenguessin alhora del camí que ja s'havia fet, que s'atrevisser a anar més enllà –i ara obro un parèntesi llarg perquè he recordat Isabel-Clara Simó i amb quina emoció explicava fins a quin punt li va canviar la vida conèixer Joan Fuster, i com, gràcies a ell, a la seva directa incitació, perquè li va saber detectar el talent i la força que tenia, aquella jove estudiant de Filosofia, immersa en un món encara reservat als homes i reduït al castellà, va descobrir Ausiàs March i el llegat que això significava, i va gosar aprendre i provar de confegir un conte en català: «I de sobte em van caure uns llagrimots així de grossos perquè, per

primera vegada en la meua vida, escrivia en la llengua en què pensava». I va néixer una escriptora. Tanco el parèntesi–. Joan Fuster ens va mostrar que l'herència no ha de ser un llast sinó acumulació de capital –literari o polític: capital–, que lligar amb el passat no significa necessàriament carregar un cadàver a les espatlles sinó que pot ser avançar des d'un punt més alt. Com en aquella expressió famosa d'Isaac Newton: «Si he pogut veure-hi més enllà és perquè m'he enfilat a espatlles de gegants». I aquesta potser és una de les (grans) lliçons polítiques de Joan Fuster, el nostre gegant.

Joan Fuster és impuls de modernitat. Quan ens havien decretat provincianisme i genuflexió, tancament, silenci, ens va mostrar que hi havia una altra manera de fer les coses, que hi havia Europa i el món que avança si se'l fa avançar

I ens va connectar a nosaltres mateixos, també. Reconnectar. Culturalment i en imaginari i políticament també. Ens va fer evident l'evidència, la potència que tenim si la gent del sud i del nord i de les illes ens reconeixem i ens recobrem en la nostra unitat –colorista i contradictòria i diversa i competitiva unitat–: «Si els 'Països Catalans' no troben una encarnació política urgent, no per això deixaran de ser el que són. I no per això deixaran de ser el que haurien de ser». Ell mateix representava i representa, en afuada definició de Josep Pla, «una nova mentalitat»: «No és un valencià estricte,

LA VIGÈNCIA DE LES TESIS DE FUSTER EN L'ANÀLISI DE LA LLENGUA

**MARIA NEBOT
I CALDUCH**

PRESIDENTA DE
CASTELLÓ PER LA LLENGUA

Avui, la "competència" amb l'altra llengua, la dominant –encara que no siga la "predominant"– no pot sostenir-se a través dels mitjans familiars, privats, i generalment pobres, que van ser útils, eficients i tot, fa cent anys.

Joan Fuster, *Ara o mai*, 1981, pg. 35

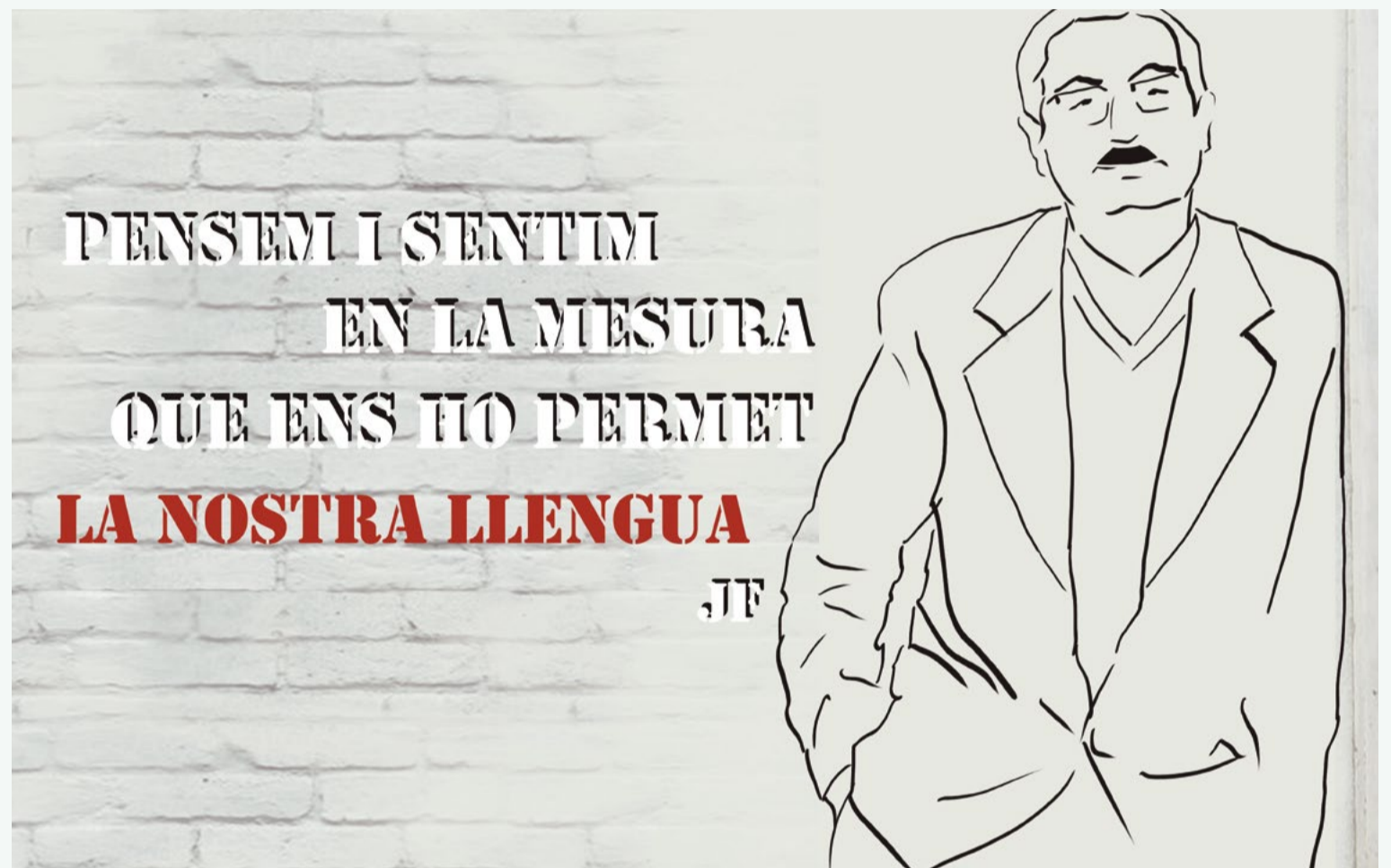
Joan Fuster va publicar nombrosos escrits sobre la llengua, concretament sobre la història social de la llengua. En tant que activistes, a nosaltres ens interessaven algunes de les anàlisis sobre el seu estat i sobretot les propostes que hi fa, que són, al nostre entendre, encara molt vigents.

En el famós quadern *Ara o mai*, se centra en el procés de substitució lingüística que es produeix sobretot al Principat, basada en el concepte, ja apuntat per Prat de la Riba o Sanchis Guarner, de "mimetisme". La noblesa adopta el castellà inclús abans del Decret de Nova Planta, la burgesia i les classes populars ho van fent progressivament per "mimesi", perquè en aquesta situació de conflicte lingüístic «mudar de classe obligava a mudar de llengua» (pg. 19).

Tanmateix, en *Contra el nacionalisme espanyol*, Fuster parla de la resistència dels valencians i valencianes a ser assimilats. Els processos de castellanització hi existeix i s'hi produeix en termes similars, però troba dificultats per penetrar ràpidament a tots els estaments de la societat. Hi ha terratinents, industrials i comerciants que mantenen la llengua. «Si en aquell segle la castellanització cultural sembla acomplida (...) la castellanització social és frenada» (pg. 172).

Evidentment això no significa que Fuster defense que no es produeix castellanització al País Valencià o que al Principat és absoluta. Si posem aquests exemples és perquè el procés de substitució lingüística no és simètric ni lineal; tampoc no ho és en els diferents territoris de parla catalana. Els valencians i les valencianes hem de desacomplexar-nos en la comparació amb el Principat. Si encara existim és perquè hi ha resistència. Els reptes que afronta la supervivència de la llengua catalana són comuns, a més, en tots aquests territoris, malgrat les diferències que poden existir quant a ús social o protecció legal.

Per a la restauració del català va ser necessari, en primer lloc, una normativització

de la llengua útil per a tots els dialectes i que permetera la publicació d'obres cultes sota un mateix criteri. La restitució del català com a llengua de cultura era necessària, però Fuster ja apunta que és insuficient. És imprescindible la publicació de bona literatura, poesia o assajos en la nostra llengua. Però també ho és que l'oferta de diaris i revistes siga molt més àmplia. «Hi manquen un *Hola*, un *El Caso*, un *Interviú*, un *Playboy*, molts "tebeos", la quota pertinent de pornografia imbecil o de ciència-ficció» (*Ara o mai*, pg. 27).

En aquest sentit també apunta la influència dels mitjans de comunicació de masses en l'ús social de la llengua: «Davant un televisor, un catalanoparlant deixa de ser catalanoparlant per a ser televident en castellà, o en francès». Així, ja defensa la necessitat de recuperar per al valencià espais com el cinema, la ràdio i la televisió. D'igual manera ens apunta la música com a mitjà de recuperació de la llengua per a sectors de la població més amplis. Ens recorda la influència positiva de la *nova cançó* i com l'estat va impedir fins on va poder la seua difusió en ràdio i televisió. Curiós, si més no, el cas recent a Eurovisió amb el *galego*.

Fins aquí veiem la vigència de les anàlisis i propostes de Fuster pel que fa a la presència social, normal i normalitzada que la llengua necessita per continuar viva i amb bona salut. Són les reivindicacions que encara fem des de les entitats culturals, com ara amb la llei de l'audiovisual –fruit del sorgiment de les plataformes digitals en què

la presència del castellà és aclaparadora–. També són les propostes de programació alternativa que fem per poder fer gaudir de l'oci en valencià. Que, en certa manera, contribueixen a crear un teixit industrial en valencià. Ací veiem una altra tesi apuntada per l'autor, la necessitat que la llengua siga útil i, en el context econòmic, lucrativa. «L'empresa privada, que va a fer diners, no adoptarà el català fins que el català no siga lucratiu en la publicitat» (pg. 40).

Per últim, en *Ara o mai*, insta a dur a terme una política lingüística "raonable, hàbil i conjunta" entre les diferents autonomies. Recentment hem

Veiem la vigència de les anàlisis i propostes de Fuster pel que fa a la presència social, normal i normalitzada que la llengua necessita per continuar viva i amb bona salut. Són les reivindicacions que encara fem des de les entitats culturals, com ara amb la llei de l'audiovisual

vist la reticència de l'estat perquè les administracions catalana, balear i valenciana es puguin comunicar entre elles en la llengua que els és pròpia. Per tot això i més, veiem la vigència de les anàlisis i propostes de l'homenot de Sueca. Les entitats culturals anem, amb totes les mancances i dificultats, resseguint aquest camí i, també, a poc a poc, avançant. Ni que siga cada deu anys, paga la pena rellegir Fuster i, per fi, podem celebrar que les institucions s'hagen atrevit a reivindicar-lo i, en la commemoració del centenari del seu naixement, hagen batejat el 2022 com a Any Fuster. Esperem que aquest homenatge servisca per a retrobar-lo els qui ja el coneixíem, per restaurar-li la dignitat que sempre ha merescut aquest gran intel·lectual valencià i, sobretot, perquè noves generacions el coneguen.

Des de les entitats culturals hem de continuar treballant per la recuperació de la nostra llengua. Sense renúncies, amb les màximes reivindicacions alhora que intentant crear espais d'oci on la llengua vehicular siga el valencià. Des de les institucions han de vetllar per l'especial protecció del valencià i continuar ampliant l'espai de col·laboració i estratègia en matèria de política lingüística en els diferents territoris. Perquè així també serà com tindrem, entre d'altres, una indústria audiovisual i musical més forta. I perquè, com va dir en aquell cèlebre discurs del 1982 que commemorava les Normes de Castelló, «O ens recobrem en la nostra unitat, o serem destruïts com a poble».

ANY JOAN FUSTER

FUSTER, IMBATIBLE

FRANCESC
PÉREZ MORAGÓN

ESCRIPTOR

Temps era temps i passen els anys. Cal refrescar la memòria. Restablir-la. Depurar-la. Cadascú la seua, la personal o la combinada amb la d'altres persones amb qui conforma alguna mena de col·lectivitat. De fets i impressions coneguts o transmesos. D'idees compartides. De voluntats i propòsits. D'esperances, en definitiva, o de records, bons o roïns. Passen els anys i, en fa una pila, l'STEPV em convidà a participar en un recull d'escrits sobre Fuster, coordinat per Rosa Roig i Vicent Esteve, que aparegué com a número extra d'Allioli, *Pissarra* i EH, per al curs 1993-1994.

El meu paper es deia «*Odiat, admirat Fuster*» i feia al·lusió a les reaccions contraposades que l'obra de l'escriptor havia suscitat des que tenia una quarantena d'anys fins als darrers moments de la vida.

Enguany, el centenari del naixement de Fuster és una excel·lent oportunitat per a visitar de nou els seus llibres, per a establir una visió actual sobre la seua figura i la transcendència dels seus pensaments i propostes. També, per a contrastar el fenomen Fuster amb la realitat d'ara i saber quines reaccions desperta, a favor o en contra. Ara bé, al meu parer, això cal fer-ho

des d'una perspectiva crítica i que tracte de captar-lo amb tots els matisos i presentarlos pensant en la gent d'ara mateix. Com un fet històric. Al capdavant, això és ja Fuster: part de la història. Una figura històrica en un doble sentit: per ser memorable i per ser part d'un temps que constitueix el record d'una experiència viscuda cada dia per a menys gent.

Si pensem en el passat recent d'Europa i del món —i sempre hauriem de pensar

Això és ja Fuster: part de la història. Una figura històrica en un doble sentit: per ser memorable i per ser part d'un temps que constitueix el record d'una experiència viscuda cada dia per a menys gent

en això, per damunt de l'horitzó monòton i perillós de melics individuals o tribals—, veurem que Fuster va nèixer cinc anys després de la Revolució d'Octubre i va morir mig any després de l'enderrocament del Mur de Berlín.

I si ens fixem en la història espanyola, l'assagista vingué al món un any abans del colp d'Estat de Primo de Rivera i el deixà disset anys després de la mort de Franco, quan n'havien passat quatre —només quatre— des de l'arribada del PSOE al govern de l'Estat i al de la Generalitat Valenciana, fets que per a alguns observadors marquen la fi de la Transició.

Si acostem més l'objectiu, comprovarem que Fuster visqué menys de setanta anys. A grans trets, vuit de dictadura de Primo i *dictablanda* de Berenguer; cinc de república; tres de Guerra; més de trenta de dictadura franquista; tres de Transició preconstitucional; tretze i escaig de monarquia constitucional.

Així, la seua trajectòria va transcórrer quasi sempre en un ambient de prohibicions, censures, pors i amenaces. Per ser com era, per identificar-se amb una llengua perseguida o destinada a la desaparició. Per defensar les llibertats individuals i col·lectives, especialment les d'opinió i expressió: la llibertat de pensament. Les velles reivindicacions indivisibles de la *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*, del 1789.

Són sumes i restes que cal tenir en compte en reflexionar ara sobre Fuster i la seua obra.

L'ANY FUSTER, UNA EFEMÈRIDE MOLT CELEBRADA

Joan Blanco
STEPV

Fa cent anys, en 1922, naixia a Sueca Joan Fuster i Ortells, un polifacètic assagista i escriptor que ens va aportar una ingent obra relacionada amb les més diverses temàtiques. I fa trenta anys, en 1992, va morir. Des d'aleshores han sigut moltes les iniciatives destinades a estudiar la seua obra. Entre elles, destaca l'Espai Fuster (espaijoanfuster.org), un centre difusor de la seua obra format per altres espais com el Museu Joan Fuster, ubicat en la casa de l'escriptor, o el Centre de Documentació, que conserva, gestiona i amplia el fons de l'escriptor. En l'àmbit educatiu cal esmentar l'Aula Didàctica de Cultura Contemporània, creada en 2016 i que té com a objectiu difondre i dinamitzar l'obra en camps tan diversos com la literatura, la música, les arts plàstiques, el periodisme, la filosofia, l'economia, la política i la història. També compta amb diversos tallers didàctics dissenyats específicament per a cada etapa educativa.

En l'àmbit universitari destaca la càtedra Joan Fuster, creada per la Universitat de València l'any 1993, i adscrita a la seu de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, organitzadora del Simposi Internacional Joan Fuster (març 2022). I entre moltes altres entitats cal anomenar la «Biblioteca Joan Fuster», d'Edicions Bromera.

DECLARACIÓ DE L'ANY FUSTER

El novembre de 2021, el Consell de la Generalitat va aprovar el decret que declarava l'any 2022 com a Any Joan Fuster, al llarg del qual s'organitzaran nombroses activitats coordinades per un patronat d'honor on es vinculen les

Corts Valencianes, el Ministeri de Cultura i Esport, el Consell Valencià de Cultura, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la Universitat de València-Estudi General, la Xarxa Lluís Vives d'Universitats, l'Ajuntament de Sueca, la Institució Alfons el Magnànim, l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Ramon Llull, la Institució de les Lletres Catalanes i els Hereus de Joan Fuster, representats per Josep Palàcios i la Biblioteca de Catalunya. També s'ha creat una comissió commemorativa de les diferents entitats coordinades per Francesc Pérez Moragón i Salvador Ortells Miralles.

A Catalunya, l'Any Joan Fuster està impulsat pel Departament de Cultura a través de la Institució de les Lletres Catalanes i tindrà un acte central d'homenatge i estudi en la Biblioteca de Catalunya el 21 de juny i exposicions itinerants. També hi haurà altres activitats organitzades per la Institució de les Lletres Catalanes, l'Ateneu Barcelonès, la Universitat de Barcelona (UB), l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Ramon Llull en l'àmbit internacional, etc.

ENSENYAR SOBRE UN MESTRE

ISIDRE CRESPO

PROFESSOR DE VALENCIÀ JUBILAT

«Personalment, canviaré una «escola» com Déu mana per totes les percalines oficials i per l'orfeó administratiu. El valencià a l'escola, el valencià al carrer, el valencià en els tràmits polítics: en la vida de cada dia.»

JOAN FUSTER. EL TEMPS, "ANYS I ANYS" NÚM. 27, 24/XII/1984

Ensenyar Fuster significa molt més que ensenyar la seua obra: Fuster va ser un gran pensador, però també un home d'acció, d'una acció compromesa amb les seues idees. Difícilment podrem acostar els nostres alumnes a l'obra de l'escriptor de Sueca sense donar-los a conèixer un mínim de la seua figura. Joan Fuster se'ns va fer tan important perquè va actuar —i no sols escriure— d'una manera molt compromesa amb el seu —el nostre— país, en un moment enormement significatiu de la nostra història recent. Justament quan fou arribada l'avinentsa de reconstruir-la. Ell s'hi va implicar de ple, amb la ploma i amb una participació ben activa i ben variada: converses, reunions, manifestacions públiques (la del 25 d'abril de 1982, a la plaça de Bous de Castelló de la Plana n'és l'exemple més visible), escrits (articles i llibres). Abundant documentació biogràfica en teniu en *Joan Fuster des de Sueca, setanta anys de vida i obra* (1998).

Algunes d'aquestes actuacions li les hem de mostrar a l'alumnat, per menut que siga. Com altres de més grosses, que va haver de patir, posem per cas l'atemptat de 1981. Ells i elles han de conèixer la nostra història recent, han de saber que no ens ha sigut fàcil poder ensenyar valencià, que molts s'hi van oposar. La història concreta de l'Escola de Barx és, a gossades, il·lustrativa: que una inspectora prohibí que fins i tot fora de classe mestres i alumnes usaren el valencià. Bona ocasió per escoltar la cançó de Raimon: «A escola et robaven la memòria. Feien mentida del present. La vida es quedava a la porta.» Es veu que en aquest país «La pluja no sap ploure». I que aquesta sequera feia segles que durava. Tant com els «lladres entraven per Almansa». Ai! les dites populars, tan breus com clares. Fuster mateix (*Notes d'un deficiós*, 2017, p. 189) va dir que «el text de la inspectora era indecent i contrari a la nostra més elemental dignitat de poble, i antidemocràtic».

Que li ho pregunten al Tio Canya; ell sabia molt bé quant que li costà recuperar les claus de casa; si ni tan sols les podia demanar, si no ho feia «en llengua de forasters». Per sort, els i les mestres actuals disposeu de bons materials sobre els temps aquells, que no s'han esborrat del tot. I una vegada posats al dia, a ensenyar-los qui va ser Joan Fuster, què va fer i què va escriure! Tenim un munt de coses nostres i ben properes; *El*

pas de l'any (amb dibuixos de M. Baixauli), pels voltants de l'Albufera de València, oferint-los alguns aforismes —de tants que n'hi ha per triar—, com ara «Els llibres no supleixen la vida, però la vida tampoc no supleix els llibres», o «En el temps de la cibernètica, l'important és saber parar una màquina». Assaonant les sessions amb fragments biogràfics —pouats d'*Esta es mi tierra*, escoltats en la seua veu—, per passar, a poc a poc, als escrits més d'història com ara *Nosaltres els valencians* o altres de preocupació lingüística (troables en *Escrips sobre la llengua*, 1994), a mesura que vagen avançant de curs escolar.

No fa molt treballàvem en un IES una historieta muda, el tema de la qual era el mateix que l'article «L'exorcisme» —de *Sagitari*— per reflexionar sobre l'ús de la televisió. Molts articles breus —com ara els de *Notes d'un deficiós*— ens hi poden servir, n'hi ha de temes ben variats.

Joan Fuster se'ns va fer tan important perquè va actuar —i no sols escriure— d'una manera molt compromesa amb el seu —el nostre— país, en un moment enormement significatiu de la nostra història recent

No hi serien sobrereres les auques, que també n'hi ha. I aspirar a fer-ne de pròpies. Sense descartar els treballs amb la fotografia (n'hi ha un munt); imatge i paraula són ingredients ben actuals. Ara em venen a la memòria els treballs tan bonics i originals sobre els aforismes, emprats com a material publicitari, cosa que facilitaria sucosos debats a classe.

Entre els més majors ja s'hi poden veure textos a imitació dels de Fuster —més llargs o més curts, tant fa—. Sovint invite el meu alumnat a comentar aforismes, a partir d'uns quants que els propose. N'han eixit escrits de tota mena, si bé hi predomina la reflexió (breus assaigs?). En algun cas, hi han sorgit poemes gens menyspreables, provocats per un aforisme tan actual com el tema que porten entre mans: «Estima, però no tant». Alguns treballs contenen l'aforisme, el comentari i, pel mig, alguna imatge sorprenent, bé de factura pròpia, bé de collita pública.

I sempre com a element didàctic previ, «el coneixement que l'ensenyant tinga de l'escriptor i l'entusiasme que hi aporte, peces clau per endinsar l'alumnat en l'obra de Joan Fuster». Així ho proclamava el Col·lectiu de Mestres de la Safor, en l'All-i-oli extra del curs 93-94, dedicada al mestre de Sueca.

Alguns mestres així ho vam fer en les diverses propostes didàctiques que teniu al vostre abast en el núm. 405 de la revista *Escola Catalana* (desembre de 1993). Sobre el text narratiu infantil *Abans que el sol no creme*, amb bona cosa d'activitats adequades a l'edat. Per als alumnes d'ESO, hi ha un

Ells i elles han de conèixer la nostra història recent, han de saber que no ens ha sigut fàcil poder ensenyar valencià, que molts s'hi van oposar

exhaustiu treball amb objectius i continguts en consonància amb els respectius del nivell educatiu, en «Joan Fuster a l'ESO: La literatura que fa pensar». Així mateix hi teniu una unitat didàctica sobre poesia, a partir del famós poema «Criatura dolcíssima». Hi trobareu també «Una aproximació a l'obra de Joan Fuster», des d'una experiència de treball a classe sobre l'antologia *Raons i paraules* (1993). Finalment, amb «Joan Fuster, mestre aforismaire: L'aforisme, de mare didàctica i pare raonable», podreu veure com un professor engrescava els seus alumnes de batxillerat, durant tot un curs, amb tants aforismes com Joan Fuster ens deixà en testament.

Tot plegat una bona manera —creiem— d'acostar els nostres joves a Joan Fuster, als seus papers, a la seua trajectòria vital. Paga la pena que ho intenteu. I tots contents: l'alumnat, vosaltres i l'homenatjat centenari.

MATERIALS:
ESCOLA CATALANA, núm.405, desembre 2003.
ALL-I-OLI, Extra, Curs 93-94

EL CATALÀ A LES ILLES, EN UNA CRUÏLLA

Carles Cabrera, Montserrat Nadal
STEI - Intersindical

Com si haguessin fet cas a una demanda històrica de l' STEI Intersindical, el Govern de les Illes Balears ha acabat aprovant al Parlament la primera Llei d'Educació de les Illes Balears (LEIB). El fet que aquesta Llei, però, incidís en el tema de la llengua, provocà que tots els ulls s'hi posessin a sobre. Mentrestant, evidentment, es desatenien molts altres aspectes que, semblantment, per a un sindicat com el nostre resultaven igualment crucials.

Però no acabaven aquí els problemes. El conseller Martí March, conscient que aprovar una Llei sense consens amb l'oposició, tindria les cames molt curtes, intentà d'arribar a acords amb el principal partit de l'oposició. Aviat el Partit Popular es congratulava per xarxes d'haver introduït el castellà com a llengua vehicular a l'ensenyament —i no deia mentides! A partir d'aquí s'encengueren totes les alarmes en entitats com ara l' STEI Intersindical, l'Institut d'Estudis Eivissencs o l'Obra Cultural Balear de Formentera, mentre que es creà cert rebombori a MÉS per Mallorca i Menorca o l'OCB.

Finalment, i atès que el Govern ni tan sols així s'assegurava el vot favorable del PP al ple del Parlament, decidí fer anques enrere i excloure el castellà com a possible llengua vertebradora de l'ensenyament —per emprar el mateix adjectiu que usava la LEIB. Un claríssim avís per a navegants en tota regla.

Tot coincidint amb la tramitació de la LEIB, té lloc la sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en què s'obliga un centre de Canet de Mar a fer el 25% de les classes en castellà. Un fet que ha estat aprofitat per un grupuscle d'extrema dreta denominat "Profesores Libres de Ingeniería Social" (PLIS) per fer pública una amenaça dirigida als directors dels centres educatius que no fixin un 25% de castellà.

Aquest col·lectiu va presentar també un recurs contenciós administratiu contra l'ús del català a l'escola. L' STEI Intersindical s'hi va personar com a part interessada per a defensar els interessos dels docents que apliquen els projectes lingüístics aprovats per les comunitats educatives de cada centre. Però recordant Arcadi Oliveres, no volem acabar amb negativitat aquest article sinó afegir, en homenatge a ell, un missatge d'esperança en el futur.

UNA LLENGUA, TRES SITUACIONS

AVANCEM, MALGRAT TOT

Marc Candela
STEPV- Intersindical Valenciana

El Govern del Botànic ha impulsat algunes mesures per tendir a la normalització del valencià, sobretot en l'àmbit administratiu, des de la seua entrada a la Generalitat el 2015, amb llums i ombres. També s'han recuperat la ràdio i la televisió públiques valencianes, que va liquidar el PP el 2013 i són íntegrament en valencià, tot i que sense prou finançament per a desenvolupar productes propis i contribuir al desenvolupament de la indústria audiovisual valenciana.

S'han judicialitzat totes les normatives que s'han publicat en el Butlletí Oficial de la Generalitat que afavoreixen l'ús del valencià. Els tribunals han derogat alguns articles del decret d'usos lingüístics i van tombar el decret de plurilingüisme en educació —ara tenim una llei que estableix percentatges mínims d'ús vehicular, cosa que defensen determinats partits i entitats per a Catalunya—. La nova Llei de Funció Pública

valenciana del 2021 estableix l'exigència de la competència lingüística en valencià per al funcionariat, però no el nivell, que encara no s'ha decretat per les diferències entre PSPV i Compromís sobre aquest tema. S'han tombat els projectes lingüístics de dos centres educatius perquè tenien "massa" presència del valencià, però se n'han mantingut altres tres, també impugnats.

Tots aquests atacs provenen d'entitats contràries a la normalització del valencià. També hem observat el professorat i els equips directius dels centres educatius que usen preferentment el valencià com a llengua de comunicació, amb denúncies —ai las!— a la fiscalia. Que les entitats contràries al valencià estiguen dedicant tants esforços a judicialitzar-ho tot és perquè, encara que siga tímida, el valencià intenta guanyar espais que sempre han sigut negats.

És per això que cal continuar treballant per avançar però, sobretot, no desanimar-se ni defallir davant aquests atacs dels de sempre.

ENS HAN TOCAT I ENFONSAT EL CATALÀ

Comissió lingüística
d'USTEC- STES- IAC

Encetem aquest article, l'endemà que el conjunt del professorat de Catalunya, en una jornada de vaga, hagi sortit al carrer per reclamar que la llengua catalana recuperi el lloc que li pertoca. La comunitat educativa de Catalunya ha reclamat per als seus alumnes el dret a mantenir el català com a llengua vehicular a tots els centres educatius. La immersió lingüística, aquell mètode que havia de permetre que tots els nens noies d'aquest país poguessin conèixer, aprendre i usar el català amb la màxima naturalitat, torna a centrar el debat sobre la llengua, sobretot per l'aparició de jutges i tribunals, a qui els mou una única voluntat: exterminar una llengua, una cultura i a qui sap si un país

Encetem aquest article el mateix dia que quatre grups polítics del Parlament de Catalunya, ERC, Junts, PSC i Comuns pacten de reconèixer per llei el castellà com a llengua d'ús a l'escola. Davant de la sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya que obliga a impartir un mínim de 25% de castellà a les escoles catalanes, aquests grups polítics han presentat una proposició per a modificar l'article 21 de la Llei de política lingüística, que diu que el català s'ha d'usar normalment com a llengua vehicular a l'ensenyament. Ara això canvia i passa a ser: "El català, com a llengua pròpia de Catalunya, és la llengua normalment emprada com a llengua vehicular i d'aprenentatge del sistema educatiu. També és emprat el castellà en els termes que fixin els projectes lingüístics de cada centre, d'acord amb els criteris que s'estableixen a l'apartat 3." Aquest apartat parla que la presència del català o del castellà vindrà determinada "tenint en compte la

situació sociolingüística i l'evolució del progrés d'aprenentatge lingüístic, oral i escrit, d'acord amb els instruments de control, avaluació i millora de les competències lingüístiques". No es parla de percentatges, no. Però queda palès que el castellà ha de tenir aquesta presència a l'escola.

Ara sí que la sentència esdevé ferma: la sentència que pronostica una reculada encara més progressiva de la llengua catalana, en un àmbit que li és propi: l'educació. Així és com, aquests quatre grups parlamentaris, han entès que calia blindar la immersió lingüística.

És ben cert que amb el temps, la militància lingüística i els esforços de les diferents administracions s'han anat relaxant. I la situació de la llengua ha anat empitjorant. L'aparició de les noves tecnologies, les xarxes, les plataformes, el món digital en general, la globalització, han deixat el català en una situació encara més minoritzada.

Els espais escolars, des de les llars d'infants i fins a la Universitat, han patit aquests canvis i han vist com la llengua catalana ha anat perdent pes i, sobretot, interès, perquè no és la llengua necessària. Els mateixos docents en són testimoni: la llengua potser està guanyada a les aules (potser), però ben perduda als patis.

El català ha entrat a la darrera fase de subsistència. Modest Prats, Albert Rossich i August Rafanell van avisar l'any 1990, en el llibre *El futur de la llengua catalana*, que la llengua catalana tenia 50 anys de vida si es mantenien les polítiques del bilingüisme. N'han passat 32. El compte enrere no s'ha aturat. La llengua catalana és el que ens cohesiona com a societat i ens fa iguals, sigui quin sigui el nostre origen. Si la perdem, tindrem una societat cada vegada més desigual i menys cohesionada. És això el que volem?

LLEGIT AVUI

Francesc Pérez Moragón i Salvador Ortells Miralles
JOAN FUSTER I SUECAEdicions 96, València
2021 · 132 pàg.

Aquest assaig pretén posar en relleu al mateix temps la vinculació de l'escriptor amb el seu poble —en va ser fill i, després, veí, durant els quasi setanta anys que va viure— i el fet que Sueca siga més coneguda en distints àmbits, entre altres moltes raons, pel fet que l'escriptor mantingué amb ella una relació fidel i constant. Un vincle que, sens dubte, va ser beneficiós per als dos elements relacionats entre si: Sueca i Joan Fuster. Es tracta d'un llibre divulgatiu, de lectura àgil i farcit d'imatges i documents per a acostar la vida i l'obra de l'escriptor a qualsevol lector o lectora amb curiositat. Un llibre que defuig els tòpics per mostrar-nos a Fuster en totes les seues dimensions: el xiquet que viu al carrer, l'adolescent amb la colla d'amics, el fill que té cura dels pares, l'assagista mordaç i, com no, també el símbol polític. Una interessant contribució en l'any de la commemoració del centenari del naixement de l'intel·lectual suecà.

Ferran Zurriaga i Agustí
**HERMINIO ALMENDROS,
UN MAESTRO DE LA II REPÚBLICA**Publicacions de la Universitat de València
2021 · 222 pàg.

Introducció de les tècniques Freinet en l'escola de l'Estat espanyol i en la cubana (a Cuba va viure durant vora trenta anys), Herminio Almendros va ser, a més, un renovador de la literatura per a la infància, tasca en la qual va destacar actualitzant l'obra de José Martí. Compromés amb la transformació de l'escola tradicional i apassionat de l'escola rural, va ser un impulsor de l'ús de la impremta escolar per a crear materials com ara periòdics escolars o uns altres de caràcter cooperatiu. Tot, a fi d'aconseguir una activitat educativa més viva i dinàmica. Ferran Zurriaga, fundador en 1977 del Moviment Cooperatiu de l'Escola Popular al País Valencià i gran divulgador de les tècniques Freinet, fa un recorregut per la vida i l'activitat docent d'Almendros a partir de materials inèdits, cartes personals i testimoniatges de les persones més properes a ell, per a descobrir-nos una de les figures més influents en la pedagogia moderna.

Brena Bhandar i Rafeed Ziadah
FEMINISMES REVOLUCIONARIS

Sembra Llibres, Barcelona

2022 · 320 pàg.

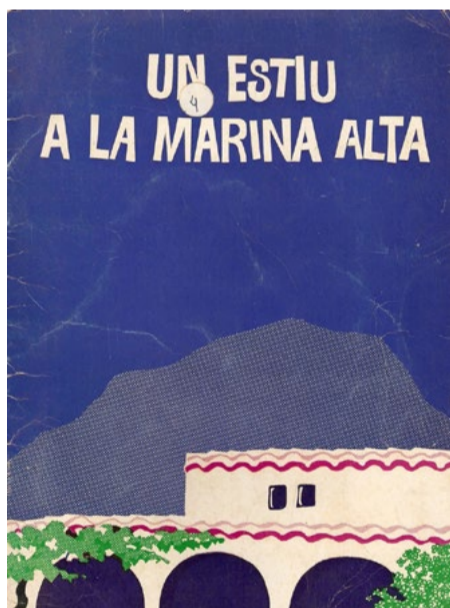
En un moment de creixent autoritarisme, crisi climàtica i formes cada vegada més explotadores de capitalisme neoliberal, necessitem teories i pràctiques que ens ajuden a afrontar aquests conflictes des de l'arrel. Brena Bhandar i Rafeed Ziadah, amb un epíleg de Lisa Lowe, ens ofereixen un debat necessari i urgent sobre com els feminismes antiracistes i anticapitalistes són fonamentals per a construir respostes polítiques efectives. Aquestes entrevistes amb activistes i pensadores de referència tracen les maneres com els feminismes negres, indígenes, postcolonials i marxistes han creat marcs teòrics per a entendre el món. Les entrevistes inclouen Avtar Brah, Gail Lewis i Vron Ware sobre diàspora, migració i imperi; Himani Bannerji, Gary Kinsman, Leanne Betasamosake Simpson i Silvia Federici sobre el colonialisme, el capitalisme i la resistència; i Ruth Wilson Gilmore, Avery F. Gordon i Angela Y. Davis sobre el feminisme abolicionista de les presons.

Grup d'Innovació Educativa en Ciències Socials de l'UJI
ÀFRICA DONA MOLT DE JOC

Es tracta d'un interessant conjunt de recursos per a trencar tòpics sobre el continent veí i crear lligams entre la comunitat valenciana i l'africana. Aquesta nova eina didàctica inclou, entre altres materials, tretze històries escrites i en àudio gravades en valencià per persones de diferents països d'Àfrica que viuen ací, i un conjunt amb 12 microrelats en què es barregen poblacions africanes i valencianes i en què apareixen aspectes culturals, geogràfics i gastronòmics rellevants d'ambdues cultures. Els materials han estat elaborats pel divulgador científic de l'UJI, Enric Ramiro Roca; per professorat del Grup d'Innovació Educativa en Ciències Socials de l'UJI i altres docents de l'Àrea de Ciències Socials; per la professora de Matemàtiques de l'EPA d'Alzira, Pilar Gandia Esteve; i per l'escriptora i professora d'anglès de l'EPA de Torrent, Irene Lado Montserrat. Aquest enriquidor recurs didàctic es pot consultar en la Biblioteca de l'UJI i en totes aquelles que hi tenen conveni de col·laboració.

ESCRIT AHIR

UN PAÍS SENSE DIDÀCTICA? (X)

Ferran Pastor i Belda

Als primers anys de docència els tinc associats al port de Dénia. Tenia el destí a l'illa d'Eivissa des del setembre del 86 i periòdicament m'embarcava cap a Sant Antoni. Va ser en alguna d'aquelles travessies, tafanejant per les llibreries de la capital de la Marina que vaig descobrir la primera edició d'*Un estiu a la Marina Alta* (1970). En aquells anys no sabia que era un llibre emblemàtic. Ara sé que era una fita, en l'àmbit de la literatura infantil, de l'embranchida nacional valenciana dels seixanta. En aquell País sense didàctica, una prodigiosa generació

d'artistes, escriptors, activistes i intel·lectuals lluitaren de valent per capgirar el procés de castellanització a què ens condemnava el feixisme. És en aquest context que Carme Miquel escriuria el llibre.

També és una publicació molt representativa del relleu en el valencianisme. Així ens ho diu la mateixa autora en la dedicatòria de l'edició facsimil del 2009 publicada per Denes:

«Als mestres Enric Valor i Francesc Ferrer Pastor, que abans de la seua edició, van mantenir llargues i apassionades converses lingüístiques, a propòsit d'aquest llibre (...)».

La seua lectura ens transporta a la Marina d'aquells anys des dels ulls d'una xiqueta. Però al voltant del fil conductor sobre el

Ara sé que era una fita, en l'àmbit de la literatura infantil, de l'embranchida nacional valenciana dels seixanta

procés d'elaboració de la pansa i la vida agrícola tradicional el text es fa ressò d'altres aspectes que emergien aquells anys: el futur de la pansa, l'emigració rural, l'augment del turisme a la Marina i les seues conseqüències, la preocupació per la llengua i el seu ensenyament, el fet comarcal, etc. Sí, també era un text que feia pensar. Ara, *Un estiu a la Marina Alta* és també, amb les precioses i entranyables il·lustracions de Francesc Jarque, un document històric.

RITMES D'ARA I ACÍ

LA CULTURA ÉS LA MEDECINA

Vicent Xavier Contrí

Apostar per la dimensió poètica en una banda de rock no és una tasca fàcil. Per això, potser, sempre he tingut certa predilecció per aquelles formacions que ens contaven històries d'una manera diferent i també arriscada. Els versos treballats constitueixen un atractiu afegit per als espectacles, no ho dubteu. El recorregut d'un disc no només ha d'estar supeditat a la immediatesa que ens proporciona una gira d'estiu, suculenta per a públic i

grup. Per això, ens hem de preguntar per la transcendència creativa. Per aquelles cançons que amb el pas del temps formaran part de les nostres vides.

La idea probablement no està preconcebuda pels artistes, però sí que plana sobre el cap dels lletristes que fonamenten els seus textos amb tot un seguit de recursos retòrics i significats. Arribats ací us recomane el darrer disc dels *Smoking Souls*, *La cura* (*Propaganda pel fet*, 2022). El grup de Pego (Marina Alta) ha retornat amb força tot allò que els seus seguidors esperaven de l'excel·lent *Translúcid*, un disc truncat per la pandèmia i que no va ser portat als escenaris com calia. Per això, *La cura* té un efecte reparador en una banda guitarrera que triomfa en temps on sembla que fer poesia i música és cantar

"tu gata quiere maki, mi gata en kawasaki". Rebobinem, per favor.

La medicina és la cultura i les ganes de compartir el vaccí. I no només amb el públic, també amb els nou productors que han deixat el seu segell en cada cançó dels *Smoking* i xafant fins a set estudis de gravació. A més, la veu aguda, peculiar i sentida de Carles Caselles s'ha acompanyat de Bala ("*Soledat*"), David Ruiz de La M.O.D.A ("*La Revolta*") i Juan Blas de *Nothink* ("*Flor, espina i sang*"). Guitarres frenètiques, angoixa, tornades contundents i salvació, a parts iguals, per a un treball de reconexió emocional.

La teràpia ha començat amb èxit *petant* les sales Razzmatazz de Barcelona i Moon de València. I els fans ja tenen noves consignes: "*La cura és un vers d'Estellés, un bes de flor de taronger. La geografia de la pell que ens*

tempta, des del Montgó fins al Penyagolosa compartirem camins". Eixirem d'aquesta.

REPÀS A LA TRAJECTÒRIA DEL PROFESSOR,
FILÒLEG I DIVULGADOR DE LA COSTERA

JOSEP DANIEL CLIMENT: L'INTERÈS CONSTANT PER LA LLENGUA

Josep Daniel Climent i Martínez (la Granja de la Costera, 1959) és defensor del fet que els valencians i valencianes sempre hem tingut interès per la nostra llengua. I per a demostrar-ho, ha dedicat els últims vint anys a estudiar tant les figures històriques consagrades –Enric Valor, Carles Salvador, Sanchis Guarner– com aquells que no han tingut un reconeixement suficient –Lluís Fullana, Josep Giner, Nicolau Primitiu. De tots ells ha escrit almenys un llibre. Amalgamant els tres primers –com a difusors de la normativització fabrística entre els valencians– publicà dos llibres sobre les Normes de Castelló. I si això no és poc, també manté un blog –amb més de mig milió d'entrades– que dona coherència, cohesió i adequació a la tasca divulgadora dels mestres davall el paraigua *interès per la llengua dels valencians*, que és alhora el títol de tres dels llibres esmentats.

Vicent F. Garcia Perales
Professor universitari

En Josep Daniel Climent s'hi donen les circumstàncies vitals escaients per al seu treball de redreçament lingüístic i cultural. Així, ha estat catedràtic d'institut, doctor en Filologia i professor d'universitat (UOC, UV). Des del mateix any d'aprovació de la LUEV (1983), va començar de professor de valencià a Alacant i uns anys després va arribar a l'IES Cid Campeador de València, on ha desenvolupat tota la tasca professional fins a la jubilació tot just fa uns anys. L'institut li ha agraït l'aportació cultural –a més del seu tarannà dialogant, identificat amb els valors de la docència del valencià– i la llarga trajectòria en favor del redreçament lingüístic posant el seu nom i cognoms a la seua biblioteca. La vàlua personal i divulgadora també se li ha reconegut per part de la Fundació Huguet de Castelló, que recentment l'ha nomenat *Valencià de l'any 2021*, «per la seua tasca a favor de la llengua i la història».

I és que Climent, home de poble i coneixedor de la realitat de la llengua, està fermament convençut que l'arma del futur passa per conèixer l'interès que hi vam tindre en el passat i el present. Així, va començar com qualsevol investigador fent-se preguntes prèvies: quin ha estat l'interès del poble valencià per mantenir viu el valencià històricament? Quin és l'interès del poble valencià pel valencià actualment? Quin és l'interès que tenim els valencians i valencianes a conservar-lo i enfortir-lo en el futur perquè continue sent la llengua que ens singularitza com a poble? I no hi ha cap dubte que ha obtingut la resposta adequada: sempre hem comptat amb la presència de grans mestres i de grans persones que, sovint des de la «resistència», s'han oposat a l'oblit o la relegació de la llengua. Així mateix, ho publica en un dels seus llibres: «Els valencians hem tingut al llarg de la història i (encara) tenim actualment interès pel valencià, que volem mantenir com a element essencial de la nostra societat i que estem disposats a treballar per fer realitat aquesta idea».

INTERÈS PEL POBLE VALENCIÀ

Josep Daniel Climent és un gran historiador i una millor persona, potser perquè s'ha encarnat dels personatges que ell mateix ha estudiat. O no. Perquè sempre ha estat així: tolerant, moderat, obert, reflexiu. Això no li lleva, però, gens de rigor a la seua obra com a escriptor i a la seua aportació com a docent del valencià. Però sí que s'hi entreu la seua formació bàsica (és llicenciat en Geografia i Història), de tal manera que vol fixar un abans i un després de tots els fets. El 22 d'agost de 2011 llançava el seu blog <https://interesperlallenguadelsvalencians.blogspot.com/> en commemoració dels 100 anys del naixement d'Enric Valor. Però no fou un fet puntual, sinó que marcà una continuïtat (en una dotzena d'anys hem dit que ja ha rebut més de mig milió de visites) i s'ha confegit en un punt de referència de la història lingüística dels valencians i valencianes a partir del leimotiv molt ben encertat i bicèfal: d'una banda l'interès,

Climent, home de poble i coneixedor de la realitat de la llengua, està fermament convençut que l'arma del futur passa per conèixer l'interès que hi vam tindre en el passat i el present

que implica producció, activitat, dinamisme, i de l'altra, la llengua dels valencians i valencianes, que és el que ens vertebrava com a poble. Climent ho té clar, parafrasejant Estellés: «Allò que val és la consciència / de no ser res si no s'és poble». Perquè, com hem dit, ha begut dels grans estudiosos de la llengua, que han impregnat el valencià de la dignitat que mereixia, després de diverses vicissituds històriques que semblava que l'abocaven al fracàs (Climent parla fins i tot d'accions concretes «que tenien la finalitat declarada d'exterminar la nostra llengua»), però que gràcies a accions individuals –els grans homenots refrescats per Josep Daniel Climent– o col·lectives de determinats moments, hem salvat els mots, la llengua i el que això significa. I aquest autor té un tros de cadascun d'ells,

potser a manera de síndrome que l'han corprès: un Nicolau Primitiu, farcit d'idees i de reflexions plenes de seny, un Carles Salvador o Enric Valor, nodrits d'ensenyaments gramaticals que Climent ha aplicat a les classes de llengua, etc. I és que Josep Daniel Climent és un escriptor bo, que aconsegueix copsar quina és la senda que li han marcat –ens han marcat– els nostres avantpassats immediats, estudiosos i enamorats del valencià, que ens permet construir el present i imaginar el futur. Tant de bo la llavor plantada per Climent, a l'estil dels seus mestres (entre els quals no podem oblidar el seu codirector de tesi –amb Antoni Ferrando– i company d'edicions nicolauesques Emili Casanova) produisca els fruits que tots esperem: una vida plena en valencià i pel valencià.

TRAJECTÒRIA VITAL, INVESTIGADORA I DOCENT

- 1959, naix a la Granja de la Costera, al si d'una família que estimava la terra.
- 1983, professor de valencià des del mateix any de la LUEV, fins que es jubila en 2019.
- 2003, professor associat de la UV.
- 2008, tesi doctoral sobre Nicolau Primitiu, (dirigida per Emili Casanova i Antoni Ferrando)
- 2009, Col·laborador docent a la UOC.
- 2011, comença el blog https://interesperlallenguadelsvalencians.blogspot.com
- 2021, "Valencià de l'any" per la Fundació Huguet)

- 2003, *L'interès per la llengua dels Valencians*. SEGLE XV-XIX (CVC)
- 2004, *L'obra lingüística de Lluís Fullana i Mira* (ED. DENES)
- 2007, *L'interès per la llengua dels valencians*. *Les Normes de Castelló* (AVL)
- 2010, *Dietaris 1936*. Nicolau Primitiu Gómez Serrano (ED. EMILI CASANOVA I J. D. CLIMENT; BIBLIOTECA VALENCIANA)
- 2011, *Enric Valor. Estudi i compromís per la llengua* (AVL)
- 2014, *Epistolari (1925-1968)*. Nicolau Primitiu Gómez Serrano. Emili Gómez Nadal (Biblioteca Valenciana)
- 2015, *L'obra periodística d'Enric Valor 1933-2000* (AVL)
- 2016, *Carles Salvador. Escriptor, gramàtic, mestre* (ED. EMILI CASANOVA I J. D. CLIMENT; AVL)
- 2018, *L'interès per la llengua dels valencians*. *Personatges, llibres i fets* (ED. DRASSANA)
- 2020, *Dietaris 1937*. Nicolau Primitiu Gómez Serrano (ED. EMILI CASANOVA I J. D. CLIMENT; BIBLIOTECA VALENCIANA)
- 2021, *Les Normes de Castelló* (DIP. VALÈNCIA).